

**Yeni Derdimiz:
Ev Gençleri**

Yüstra Ak: Ev Gençleri: Eğitim ve İstihdam Dışında Kalan Gençlik Üzerine Yapısal Bir Okuma

Fatma Yıldız: Ev Gençleri: Konformizm, Hedonizm ve Dijital Bağımlılık Kısacasında Aile Dinamikleri

Bekir Zakir Çoban: Türkiye-Papalık İlişkileri ve XIV. Leo'nun Türkiye Ziyareti

Durmuş Günay: Yol Üzerine Düşünceler

Hamza Er ile

Siz Dünyayı Affeder miydiniz?

-Rachel Corrie ile Esmâ Biltaci'nin Hikâyesi-

Kitabı Üzerine

Erol Erdoğan'a

Ev Genci Olgusunu Sorduk

GAZZE'YE SICAK YEMEK

Açlıkla mücadele eden Gazze halkı için **sıcak yemek** çalışmalarımızı sürdürüyoruz.

İMTİYAZ SAHİBİ

İnsan ve Medeniyet
Hareketi Adına
Kemal Özden

GENEL YAYIN YÖNETMENİ

Mustafa Özel

YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Mehmet Bulayır

EDİTÖR

Şehnaz Fındık İnan

SON OKUMA

Reyhan Özsoy

KAPAK GÖRSELİ

Şifa Yaratılmış Küçükler

YAYIN KURULU

Ahmet Geçer
Cemal Balıbey
Ebubekir Dilekçi
Fatih Büyükkara
Haluk Nas
Mustafa Özel
Mehmet Bulayır
Raif Nas

ISSN: 2757-9271

GRAFİK UYGULAMA

Hanne Nur Özden

YAYIN TÜRÜ

Ayda bir yayınlanır.
Yerel Süreli Yayın.
Ücretsizdir.

Yazı ve reklamların içerik
sorumluluğu sahiplerine aittir.
Kaynak gösterilerek alıntı
yapılabilir.

Dergimize, www.insicam.net
adresinden erişebilirsiniz.

Rahmân ve Rahîm olanın adıyla.

Kıymetli okuyucularımız, 2025 yılının son sayısı ile huzurunuzdayız.

Bu yıl çeşitli konuları; bazen İbnülemin Mahmud Kemal İnal, Âkif Emre gibi kültür hayatımızda mühim yeri olan şahısları bazen aile, tesettür, sosyal adalet ve yoksulluk gibi sosyal konuları bazen de Suriye gibi coğrafyamızın sorunlu bölgelerini dosya konusu olarak işlemeye çalıştık. Gelenek haline getirdiğimiz “yeni dönemimizin ilk sayısını (mart sayısını) özel sayı olarak çıkarma”yı, bu yıl Cahit Zarifoğlu ile sürdürdük. Geçen yıl yaptığımız gibi bu sene yine ekim sayımızı Gazze Özel Sayısı olarak çıkardık. 7 Ekim 2023 Cumartesi günü başlayan Aksâ Tufanı münasebetiyle hemen hemen her sayımızda Gazze’ye, Filistin’e yer vermeye gayret ettik. Bunu bir görev, bir sorumluluk ve bir yükümlülük addettik.

Dergimizin Aralık 2025 sayısının dosya konusunu yine toplumsal bir meseleyi seçtik ve son yıllarda belirgin bir şekilde sosyal bir sorun haline gelen *Ev Gençleri* olarak belirledik. Gençlik, her zaman her toplumun en mühim meselesi olmuştur. Değişen ve gelişen şartlar, ekonomik dalgalanmalar, iş gücü imkânları ve imkânsızlıkları, hercümerc haline gelen aile yapımız, sosyal medya araçları ve benzeri birçok unsur gençlerimizi doğrudan ve dolaylı olarak kalıcı bir biçimde etkilemektedir.

Bütün bunlar toplum ve aile olarak daha önce hiç tanımadığımız, hiç bilmediğimiz tavırlara, tepkilere yol açmaktadır. Burada bireyler olarak ebeveynlere ve çocuklara/gençlere, toplum olarak çeşitli kurumlara, gerekli sosyal, kültürel ve ekonomik düzenleme ve iyileştirmeler yapma hususunda devlete büyük sorumluluklar düşmektedir. Bu meselelerin üstesinden ne bireyler ne toplum ne de devlet tek başına gelemez. Bütün ilgililerin ve tarafların, azami düzeyde çaba göstermesi, planlı ve programlı bir biçimde, eşgüdüm içinde çalışması elzemdir. Yoksa yarın çok geç kalmış olacağız.

Dünyanın siyaseten büyük kırılmalar yaşadığı bir evreden geçmekteyiz. İslam coğrafyası yeniden şekilleniyor, daha doğrusu yeniden şekillendirilmeye çalışılıyor. Ümmet-i Muhammed’e yön veren âlimlerin, münevverlerin, önde gelen şahısların, kanaat önderlerinin, çeşitli resmi ve sivil kurumların bunun farkında olduğunu söylemek pek kolay değil. Aslında her lokal sorun, küresel bir hareketin parçası. Duygusallığı bir yana bırakarak tarihi tecrübeyi dikkate alıp yeni bir kültürel bakış açısı, yeni bir gelecek tasavvuru oluşturup ufuklara doğru kararlı adımlarla yürümek gerekiyor. Zaman, İslam dünyasının aleyhine işliyor. Kişisel çıkarlar, ülkesel menfaatler Ümmet-i Muhammed’in varlığından ve geleceğinden çok daha fazla önemseniyor. Hiçbir Müslümanın, hiçbir İslami kurum ve kuruluşun tek başına bir şey yapma imkân ve gücü yok. Bu hakikat, kalkış noktamız olmalı.

Ve Gazze.

Maalesef ve maalesef son zamanlarda gündemden düştü Gazze’imiz. Bu bağlamda ne tür sebep ve gerekçe ileri sürülürse sürülsün hakikat bütün çıplaklığıyla gözümüzün önünde duruyor. Siyonaziler ve destekçileri, konuyu zamana yayarak ilgisizliğe mahkûm etmede başarıya ulaşmış görünüyorlar.

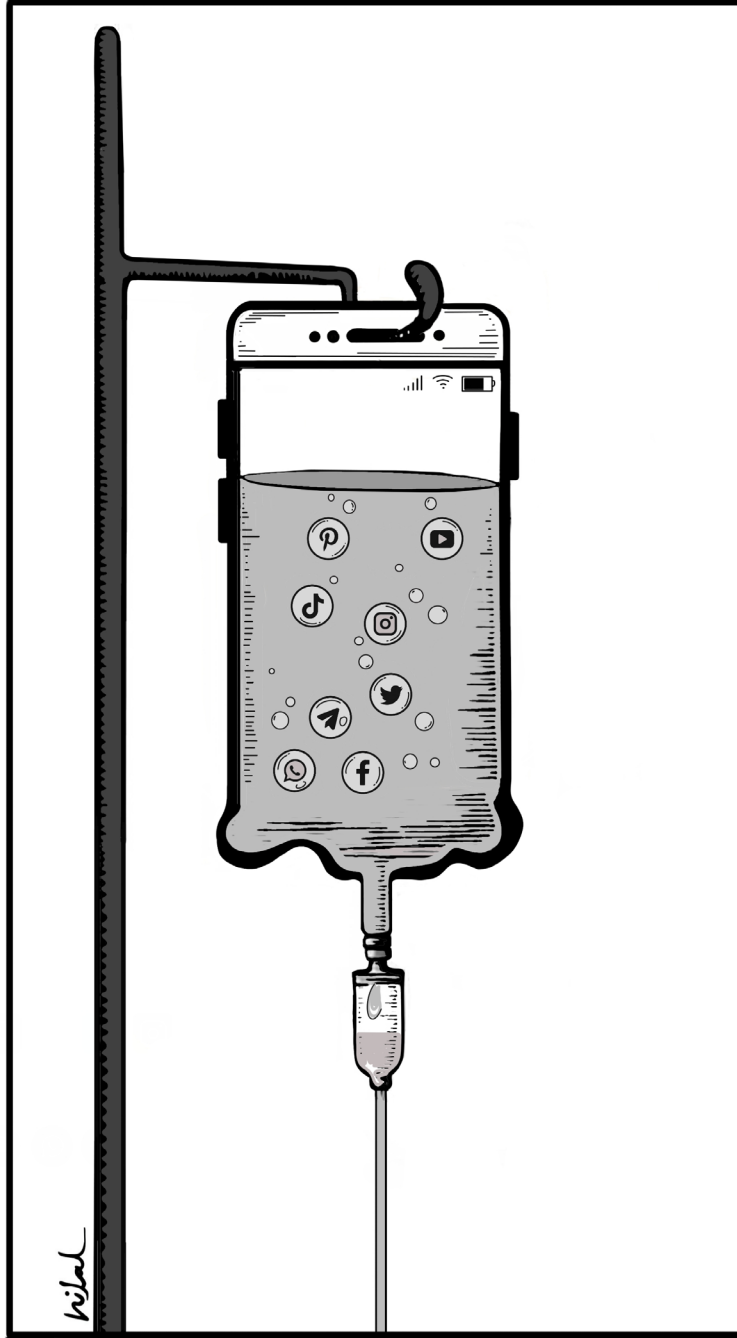
2026 Ocak sayımızda buluşmak temennisiyle *Rahmân ve Rahîm* olana emanet olunuz.

Mustafa ÖZEL

Genel Yayın Yönetmeni

İÇİNDEKİLER

- 05 *Çizgi Hilal ÖZDER*
- 06 *Yetişkinler İçin Abdest İlmihali*
Mustafa ESER
- 08 *Türkiye-Papalık İlişkileri ve*
XIV. Leo'nun Türkiye Ziyareti
Bekir Zakir ÇOBAN
- 10 *Ev Gençleri: Eğitim ve*
İstihdam Dışında Kalan
Gençlik Üzerine Yapısal Bir
Okuma
Yüstra AK
- 14 *Kişisel Gelişen Ebeveynlerin*
Gençler Üzerindeki Yan
Etkileri
Nihal PAKIRDAŞI
- 18 *Konformizm Labirentinde*
Dijital Narkoz
Zehra TUNÇ
- 20 *Ev Gençleri: Konformizm,*
Hedonizm ve Dijital
Bağımlılık Kısacasında Aile
Dinamikleri
Fatma YILDIZ
- 22 *Erol Erdoğan'a*
Ev Genci Olgusunu
Sorduk
İNSİCAM
- 26 *Arş'ın Gölgesine Talip Bir*
Genç!
Mülayim Sadık KUL
- 32 *Kayıp Neslin Çocukları*
Recai KAYA
- 34 *Çağdaş Cahiliye Gençliği*
Kangrenleştiriyor
Mucahid YILDIZ
- 38 *Yol Üzerine Düşünceler*
Durmuş GÜNAY
- 44 *Sosyolojileri Değiştiren Tarihî*
Örnekler ve Bu Bağlamda
Gazze'nin Geleceğe Açtığı
Pencere -I
Yusuf YAZAR
- 48 *Hamza Er ile*
Siz Dünyayı Affeder miydiniz?
-Rachel Corrie ile Esmâ
Biltaci'nin Hikâyesi-
Kitabı Üzerine
İNSİCAM
- 52 *Filistin Topraklarının İşgali:*
Mısır'dan Çıkış
Elif ATABAŞ
- 56 *Önce Büyükler Ziyaret Edilir*
Zübeyir ŞEKERCİ

Çizgi: HİRAL ÖZDER

Yetişkinler İin Abdest İlmihali

Mustafa ESER

*“Cân illerinden gelmişem fânî mekânı neylerem
Ol mülke meylim salmışam ben bu cihânı neylerem*

*‘Aşkın şerâbın imişem dil gülşenine göçmüşem
Ben varlığımdan gemişem nâm ü nişânı neylerem*

*Dünyâya geldim gitmeye ‘ilm ile hilme yetmeye
‘Aşk ile ân seyretmeye ben ân u ânı neylerem...”*

Erzurumlu İbrahim Hakkı

“Ben zina etmek istiyorum.” diyen bir gence Efendimiz Aleyhisselam’ın tavrını hatırlayalım: “Yaklaş!” diyerek önüne çağırır genci. Fiziksel yakınlığı ruhsal yakınlıkla itmam eder tabi. Dokunur hem göğsüne hem de gönlüne. Makul, mantıklı ve hisli bir soru sorar: “Böyle bir şeyi annen için ister misin?” Gencin aklını başına almasına sebep olacak bu soru, o gence de bizlere de evrensel ilkeyi hatırlatır: “Kendisi için istediğini kardeşi için istemedike...” Arzusunun esiri ile abdestsizliğe niyet eden delikanlıya adeta empati ile abdesti, pür-ü pak olmayı öğütler Aleyhisselam. Burada kalmaz elbette yaptığı şey. Önce iffet duası ardından evliliği için yardımcı olunması ricası...

Çağımız gençleri mahcup bir eda ile değil; bütün varlıkları ile vaveyla atıyorlar: “Zina etmek istiyorum!”, “Kestirme yoldan zengin olmak istiyorum!”, “Yorulmadan paye sahip olmak istiyorum.”, “Hazdan başka bir duyguyu reddediyorum.” Kimi arınmayı da abdesti de önemsemiyor. Kiminin durumu daha vahim, abdesti ve arınmayı önemsiz görüyor. Pis olana talip olan bu terütaze goncalar bizim umudumuz evlatlarımız. Bu çığlık sahiplerini kendine yaklaştırarak göz göze, öz öze ve diz dize onları dinleyecek kim var? Kim bu gençlere arzuların nimet ve haliyle birer imtihan olması dolayısıyla dizginlenmesi gerektiğini öğretecek? şahsiyetlerini yargılamadan çare üretecek olan kim? Gençlerin can kardeşlerimiz olduklarını unutmadan, onları mahrumiyet rızkı ile azıklanmaya talip kılacak kim? “İstiyorum evet ama yapmayacağım,

hayır!" diyebilecek bir farkındalığın yolunu kim gösterecek? Cevap belli: Elbette bunları böylece yapabillerler ya da en azından yapma gayreti içinde olanlar.

Durum tespiti yapalım, evet. Bir teşhiste bulunalım, tamam. Bunun adı sanı belli olsun, eyvallah. Fakat tespitinin de teşhisinin de adlandırmanın da bir namusu ve dolayısıyla bir bedeli olduğunu hatırlamamızdan çıkarmayalım. Bu namusa sahip çıkmaya ve bu bedeli ödemeye niyetimiz var mı? Gençlerin, gençliğin gidişatına, hal-i pür melaline dair büyük laflar edebiliriz. Bu büyük laflara temsiliyet ile ruh verilmediğinde, laflarımıza da izzetimize de halel getirmiş oluruz. Bizim zamanımızda diye başlayan mukayese cümleleri sadra şifa olmuyor, aşikâr. Zamanları ve mekânları, gizli bir övünç adına, karşılaştırmanın da bir kazancı yok. "Gençleri yaşadığınız zamana göre değil; onların yaşayacağı zamana göre yetiştirin." diyen Hz. Ali bize mukayesenin sahih yolunu işaret ediyor belki de.

Nasihat edecekler, Efendimiz Aleyhisselam'ın nasihat yöntemini ve nasihat dilini çok iyi anlamış olmalılar. Sahici ve sahih nasihatın imkânı, temsil zeminine olur. Temsil yoksa aktarım da yoktur: "Ey iman edenler! Niçin yapmadığınız şeyleri söylüyorsunuz?" diye tazir eder Aziz Kur'an'da Rabbimiz. Allah cevap istediği için soru sormaz, malumunuz. Allah üzerinde derin derin düşünelim diye sorar. Yapılmayan, yapılmasına niyet edilmeyen şeylerin söylenmesi caiz değildir. En çok gençlere nasihat edilmeli diye düşünülmemeli, bilakis; en çok gençlere örnek olunacak bir yaşam biçimimiz olmalı. Samimiyetle elbette. Samimiyetle kuşatılmayan hiçbir amelin salih amel olması mümkün değildir. Sahih amel için ihlâs elzemdir. İhlâs yoksa öğüt de yaşamda hakkaniyet de hakikate tabiiyet de yoktur. O halde her işte ve duruşta aşk ile samimiyet, vecd ile samimiyet. Başta kendimize ve kendimiz için ardından burunları da gözleri de kulakları da keskin gençlerle ilişkide mahza samimiyet. Samimiyetin sıhhati, kalbin dolayısıyla niyetin abdestindeki sıhhatte. Abdestimizi düzgün alalım. İsrâf etmeden ve israf olmadan arınalım erenler.

Samimiyet yoksa akıl da kalp de abdestiz demektir. Hem hadesten hem de necasetten arınmak asgari düzlemde bir temizlenme halidir. Abdestsiz olanın samimi olması mümkün değildir. Pisliklerden arınmalı muhlis. En kesif pisliklerin başında hesaplılık ve mürailik gelir. Burnu olan bu kokuyu ötelerden alır. Unutmayalım: gençlerin burnu çok iyi koku alıyor. Onlar abdestliyi de abdestsizini de hızlıca fark ediyorlar. O

halde gençleri şekillendirme hevesinden vazgeçerek odağımızı abdestimizin sıhhatine çevirelim.

Pek çok gayrimeşru talebi olan can kardeşlerimizin bizim kayıp kardeşlerimiz ve haliyle yarınlarımız olduğunu bilelim. İhmal haramdır. İhmalkârlık vebaldır. Allah hesap sorar ve O'nun hesabı adil, azabı çetindir. Çeldiricilerin ve caydırıcıların bu denli güçlü olduğu bir çağda arzularına gem vurmalarını bekliyoruz onlardan. Kabul edelim ki çok zor bir erdem seviyesidir bu. Çağın vücubiyetini ihmal eden yetişkinler, ihmalleri için mahcup olabilirlerse belki de gençleri gönüllerinden yakalayabilirler. Ama sallanan parmaklarla tehdit edilen taze dimağlar parmaktan çok parmağın sahibinin eylediğine ve işlediğine bakar. Baktığında da görülecek ne varsa görür. Tutarsızlık hakikate zeval getirmez belki ama hakkaniyetin anlaşılmasına engel olabilir. Gençlerin ne yapması gerektiğini değil birlikte ne yapabileceğimizi gündeme aldığımızda pek çok sağaltıcı senaryo yazılabilecektir.

Teyit ile tekrar edelim: mesele abdestimizin sıhhatinde. Başkaların ökçeleri kuru mu kaldı acaba diye gözetlemekten kendi ökçelerimizi kuru bırakıyor olabiliriz. Necis olan ve hades olan kirliliklerden arınmak farzdır fıkhımızca. Akla, kalbe, ruha, niyete de abdest aldırarak gerekir zan-nediyorum. Zira necis ve hades olandan daha az kir değildir; kibir, tecessüs ve tahfif etmek. Abdest alan ve abdeste özendiren ak-pak tebessüm ehline binler selam olsun!

Türkiye-Papalık İlişkileri ve XIV. Leo'nun Türkiye Ziyareti

Bekir Zakir ÇOBAN

Prof. Dr., Ege Üniversitesi
Birgivi İlahiyat Fakültesi

Hristiyanlığın asıl yayılması, Roma İmparatorluğu tarafından önce 313 tarihli Milano Fermanı ile serbest bırakılması, ardından da 381'de İmparatorluğun resmî dini olarak ilan edilmesinden sonraki süreçtedir. Bu dinin ilk yerleştiği şehirler olmasa da imparatorluğun başkenti olmaları dolayısıyla İstanbul ve Roma, Hristiyanlık tarihinde her zaman önemli merkezler olmuşlardır. Doğu Roma İmparatorluğu 1453'e kadar varlığını sürdürürken, Batı Roma 5. yüzyılda barbar akınları nedeniyle yıkıldıktan sonra Kilise, Batı'da sadece dinî değil, aynı zamanda siyasî bir kurum olarak etkili olmuştur. Onun en önemli gücü, Avrupa'nın her yanına yayılmış olan kilise ve manastırlardan gelmektedir. Bunun yanında, Orta İtalya'nın önemli bir bölümü Pepin tarafından Kiliseye bağışlandıktan sonra "Papalık Devletleri" kendi toprakları olan bir siyasal kurum hâline gelmiş ve 1870'te İtalya Cumhuriyeti'nin kuruluşuna kadar varlığını sürdürmüştür.

Osmanlı-Papalık ilişkileri, Orhan Bey zamanına kadar geri gider. Bununla birlikte, bu ilişkilerin en canlı olduğu zaman dilimi Rönesans ve Reform dönemidir. Osmanlı Devleti'nin ilk muhatapları, bilindiği gibi Rumlardır. Balkanlar da çoğunlukla Ortodoks mezhebindedir. Fakat Macaristan'ın fethiyle beraber, Osmanlı İmparatorluğu Katolik dünya ile kafa kafaya gelmiştir. Bu devre, aynı zamanda Avrupa'da Hristiyan birliğinin parçalanması, yani Protestan Reformu dönemine denk gelmektedir. Protestanlar, Papalığa karşı Türkleri daha "ehven" bir düşman olarak sunarken, Osmanlı idaresi de bu ayrılıktan stratejik olarak faydalanmaya yönelik hamlelerde bulunmuştur. Kaldı ki, pek çok Avrupa tarihçisi Luther hareketinin başarılı olmasında Osmanlı etkisinden söz eder. Hatta "Luther'in şansı Türklerdir" şeklinde bir deyim bile ortaya çıkmıştır.

İtalyan Cumhuriyet hareketi ile ortadan kalkan Papalık Devletleri'nin yerine, İtalyan Hükûmeti ile yapılan Laterano Anlaşması ile 1929 yılında şimdiki Vatikan Devleti kurulmuştur. 1960'lara kadar Vatikan'dan çıkmayan ve başka bir ülkeye gitmeyen papalar, VI. Paul ile ilk kez bu tarihten itibaren başka ülkelere seyahatler gerçekleştirmeye başlamıştır. Bu bağlamda, 1967'de VI. Paul'ün ziyareti, tarihte ilk defa bir papanın Türkiye'ye gelişidir. Sonraki papaların çoğunluğu da bu ziyaretleri devam ettirmiştir. Bu ziyaretlerde, hem Anadolu topraklarının Hristiyanlığın şekillendiği coğrafya olmasının hem de siyasî saiklerin önemli etkisi vardır.

Bir önceki papa olan Fransis, ölmeden önce İznik Konsili'nin 1700. Yıldönümü nedeniyle Türkiye'ye gelme niyetini ifade etmişti. Papa XIV. Leo'nun ziyaretinin önemli nedenlerinden birinin de sefelinin bu niyetini gerçekleştirmek olduğunu söyleyebiliriz. Papa Leo, üç gün süren Türkiye programında Ankara, İstanbul ve İznik'te çeşitli etkinliklere katıldı. Ülkemize daha gelmeden medyada birçok yorum yer aldı. Bu yorumların büyük bölümü eleştirilerden ve komplo teorilerinden oluşuyordu. Bazıları bu ziyareti hükümet eleştirisinin bir vesilesi yapmaya çalıştı, bazıları ise "birtakım tehlikeler"e dikkat çekti. Hatta papanın memleketimize kötü bir büyü yapmaya geldiğini iddia edenler bile oldu. Tüm bu tartışmalar, ülkemizde Papalık, Hristiyanlık ve İznik Konsili gibi konularda ciddi bilgi eksiklikleri ve yanlışları olduğunu da gözler önüne serdi.

Uluslararası ilişkiler, dünya siyaseti ve mevcut konjonktür göz

önüne alınmadan bu ziyareti sağlıklı bir biçimde değerlendirmek mümkün değildir. Bu bağlamda, öncelikle belirtilmesi gereken husus; papa ziyaretinin olağan bir vakıa olduğudur ve çok ekstrem bir olaymış gibi algılanmaması gerekir. Bir papa ziyaretiyle karışan bir ülke imajı, doğru bir imaj değildir. Papalar birçok ülkeye ziyarette bulunur; kendi politikaları, çıkarları ve hassasiyet gösterdikleri konular vardır. Önemli olan, ülkemizin bu ziyaret vesilesiyle dünyaya verdiği mesaj ve oluşturduğu imgedir. Bu anlamda, imparatorluk geleneğinden gelen bir devlet olan Türkiye, kendinden emin bir tavırla papayı ağırlamış, vermesi gereken mesajları vermiş ve uğurlamış bir devlettir.

Papanın ziyareti, Hristiyanlara yönelik bir birlik mesajı içermekle beraber bölgemizdeki çatışmalardan kaynaklı insani dramalara ve özellikle Gazze'deki soykırıma dikkat çekmek açısından da önemliydi. Tüm dünyada, Gazze'de yaşanan soykırımla ilgili bir blok oluşmuş durumda ve papanın cumhurbaşkanımızla birlikte bu konuda verdiği mesaj, bu bloğu güçlendirecek bir hamle niteliğindedir. Bir hususa daha dikkat çekmek yerinde olacaktır: O da Vatikan'ın İsrail ile tarihsel ilişkidir. Özellikle İsrail sağıyla dirsek temasında olan Amerikan Evanjelistleri gibi grupların aksine, Katolik Kilisesi'nin Siyonizm'e ve İsrail politikalarına bakışı her zaman daha mesafelidir. Vatikan ile İsrail arasında diplomatik ilişki ancak 1994 yılında kurulabilmiştir. Vatikan, aynı zamanda Filistin Devleti'ni tanıyan ülkelerden biridir ve Filistin meselesiyle ilgili Hristiyan dünyada birlikte hareket edilebilecek en önemli mütteftir.

Bu bağlamda, öncelikle belirtilmesi gereken husus; papa ziyaretinin olağan bir vakıa olduğudur ve çok ekstrem bir olaymış gibi algılanmaması gerekir.

Ev Gençleri: Eğitim ve İstihdam Dışında Kalan Gençlik Üzerine Yapısal Bir Okuma

Yüstra AK

Doktora Öğrencisi
İstanbul Üniversitesi

Son yıllarda hem emek piyasasından hem de eğitim sisteminden kopan gençlerin sayısının dünya genelinde artması, pek çok tartışmayı da beraberinde getiriyor. Avrupa İstatistik Kurumu'nun 2024 verileri, Avrupa Birliği'nde 15-29 yaş aralığındaki gençlerin yaklaşık %11'inin ne eğitimde ne de istihdamda olduğunu gösteriyor. Diğer bir ifadeyle, Avrupa'da her 10 gençten biri sistemle bağını yitirmiş durumda. Türkiye'de ise bu tablo çok daha ağır. Türkiye İstatistik Kurumu verilerine göre, 2024 yılında "ev gençleri" olarak da adlandırılan bu grubun oranı %22,9'a çıktı¹. Bir başka deyişle, Türkiye'de neredeyse her üç gençten biri eğitimden ve istihdamdan uzak bir hayat sürüyor.

Ev genci ya da literatürde daha yaygın olarak kullanılan eğitim ve istihdam dışı (*not in education, employment, or training, "NEET"*) genç kavramı esasında çok da yeni değil. İlk olarak 1980'lerde Birleşik Krallık'ta 16-18 yaş grubundaki gençleri tanımlamak için ortaya çıktı. Ancak zamanla genç işsizliğinden daha geniş bir olguyu ifade ettiği anlaşıldığından, 1990'larda yaygınlık kazandı. Bugün farklı ülkeler, kendi top-

¹ TÜİK, "İstatistiklerle Gençlik, 2024", 2025.

lumsal dinamiklerine göre farklı yaş aralıkları ve farklı içerikler kullanarak bu grubu tanımlıyor.² Yine de genel hatlarıyla “ev gençleri”, bir işi olmayan, eğitimde bulunmayan ve herhangi bir yetiştirme faaliyetinde yer almayan gençlere işaret ediyor. Bu tanım yalnızca iş arayıp bulamayanlarla sınırlı kalmayıp, artık aramayı bırakmış ya da buna hiç niyet etmemiş gençleri de kapsıyor. Dolayısıyla uzun yıllardır genç işsizliğine yönelik geliştirilen politikalar, heterojen bu grubun ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalıyor.

Ev gençlerinin homojen bir grup olmadığını vurgulamak önemli. Zira gençlerin neden eğitim veya istihdamdan uzaklaştığı, birbirinden oldukça farklı sebeplere dayanabiliyor. Bu çeşitlilik, politikalara yön verenler için kritik bir uyarı niteliği taşıyor. Tek tip çözümler üretmek mümkün olmadığı gibi, aynı noktaya varan her gencin aynı yoldan geçtiği

varsayımı da mevcut gerçeklikle bağdaşmıyor. Eurofound’un bu gençler için yaptığı beşli sınıflandırma da ev gençlerinin heterojenliğine işaret ediyor³.

Bunların en geniş, geleneksel anlamda işsiz gençlerden oluşuyor. İş arayan ama bulamayan; bazıları kısa süredir, diğer bazıları uzun süredir işsiz olan ya da emek piyasasına tutunamayan gençler... 2008 krizi sonrası birçok ülkede genç işsizliğinin kronikleştiği düşünüldüğünde, işsiz gençlerin ev gençleri içindeki genişliği şaşırtıcı değil. Hızla değişen ekonomik koşullar, yeni teknolojiler ve rekabet ortamı da pek çok genç için iş bulma sürecini hem daha stresli hem de daha belirsiz kılıyor. Bu nedenle, bu grup ev gençleri içindeki payını artırarak koruyacak gibi görünüyor.

İkinci grupta bakım veren veya bakım gören gençler yer alıyor. Çocuklarına ya da hasta, yaşlı aile bireyelerine bakan genç kadınlara

Yine de genel hatlarıyla “ev gençleri”, bir işi olmayan, eğitimde bulunmayan ve herhangi bir yetiştirme faaliyetinde yer almayan gençlere işaret ediyor. Bu tanım yalnızca iş arayıp bulamayanlarla sınırlı kalmayıp, artık aramayı bırakmış ya da buna hiç niyet etmemiş gençleri de kapsıyor.

² Marie-Luise Assmann & Sven Broschinski, “Mapping young NEETs across Europe: Exploring the institutional configurations promoting youth disengagement from education and employment” Journal of Applied Youth Studies, 4:95, 2021.

³ Eurofound, NEETs, young people not in employment, education or training: Characteristics, costs and policy responses in Europe, Luxembourg, 2012.

Bu noktada kritik olan şu soruyu sormak gerekiyor: Bu gençler gerçekten tercih ettikleri için mi evdeler, yoksa tercihlerinin önüne geçen engeller mi onları bu konuma itiyor?

rın oranının Türkiye’de yüksek olduğunu biliyoruz. Oysa burada “çalışmıyor” dediğimiz birçok genç kadın, aslında tam zamanlı olarak ücretsiz emek veriyor. Diğer yandan, sağlık sorunları veya engellilik nedeniyle bakıma ihtiyaç duyan gençler de yine bu kategoride görünür hâle geliyor. Bu noktada kritik olan şu soruyu sormak gerekiyor: Bu gençler gerçekten tercih ettikleri için mi evdeler, yoksa tercihlerinin önüne geçen engeller mi onları bu konuma itiyor? Hem mekânsal hem de kurumsal anlamda kapsayıcılığın sınırlı olduğu düşünüldüğünde, cevap çoğunlukla ikincisine işaret ediyor.

Üçüncü grubu ise sistemden uzaklaşmış gençler oluşturuyor. Cesareti kırılmış olanlar, bir diğer ifadeyle, yıllarca iş arayıp sonuç alamadığı için aramayı bırakanlar işsizlik istatistiklerinde bile görünmüyor. Bu grup içinde cesareti kırılmış olanların yanı sıra, marjinalleşen gençler de yer alıyor. Riskli davranışlara yönelen, sosyal çevreyle bağları zayıflayan, erken yaşta kırılganlıklarla tanışmış gençler... Yapılan bir araştırma, ergenlik dönemindeki

davranışsal zorlukların ileride emek piyasasından dışlanma riskini artırdığını gösteriyor⁴.

Dördüncü grup, fırsat arayanlardan oluşuyor. Bu grup; eğitim, yetenek ve beklentilerine uygun iş arayan ama mevcut piyasayla uyumsuzluk yaşayan gençleri ifade ediyor. Diğer bir ifadeyle, çeşitli nedenlerle emek arzı ile talebi arasındaki uyumsuzluktan muzdarip olanlar bu grubu oluşturuyor.

Son grup olarak ise gönüllü ev gençleri öne çıkıyor. Seyahat eden, sanatla uğraşan, kendi kendine öğrenme yollarını tercih eden, formel istihdam ya da eğitim döngüsüne girmek istemeyen bu gençler, ev gençleri olgusunun yalnızca negatif bir duruma işaret etmediğini hatırlatıyor. Ancak bu grubun büyüklüğü, genel grup içinde oldukça sınırlı kalıyor.

⁴ Mila Kingsbury, Iman Alaie, Zahra Clayborne, Bjørn-Atle Reme, Wendy Nilssen, & Ian Colman, “Pathways From Early Life Adversities to Youth Marginalization: A Longitudinal Study of Youth Not in Education, Employment, or Training”, J Adolesc Health, 2025.

Tüm bu heterojenliğe karşın, ev gençlerinin ortak bir risk alanı paylaştığı açık. Eğitim ve iş hayatından uzun süre uzak kalmak, bireysel anlamda yaşam doyumunu düşürürken; psikolojik kırılmalı, yalnızlığı ve bağımlılık riskini artırıyor. Ekonomik anlamda ise bu durum bir yara izi etkisi oluşturuyor. Gençler için uzun vadede gelir kaybı ve ileride daha düşük ücretli işlere sıkışma ihtimali doğuruyor. Dahası, üretken insan gücünün atıl kalması, emek piyasasında nitelikli arzın azalması ve kamu maliyesinin yükünün artması gibi sonuçlar ortaya çıkıyor. Toplumsal düzeyde ise bu durum; sosyal uyumsuzluk riskini, yoksullaşmayı ve politik kutuplaşmayı tetikleyebiliyor.⁵

Bu nedenle, ev gençlerini yalnızca bireysel bir “motivasyon eksikliği” meselesi olarak görmek hem analitik hem de ahlaki olarak yanıltıcı olur. Zira sorun, gençlerin tembellik ettiği iddiasından çok daha geniş ve köklü bir nitelik taşıyor. Eğitim sisteminin niteliğinden sosyal politikaların kapsamına, aile yapısındaki dönüşümden ekonomik fırsatların dağılımına kadar uzanan bir mesele esasında ev gençlerinin oranının gün geçtikçe artması. Gençlerin sistemle bağ kurabilmesi için; mesleki eğitimin güçlendirilmesi, rehberlik ve psikososyal destek mekanizmalarının yaygınlaştırılması, emek piyasasına geçiş fırsatlarının ve adil koşulların oluşturulması gerekiyor. İnsan, imkân gördükçe yol alan bir varlık; gençlerin potansi-

yelini açığa çıkaracak olan da tam olarak bu imkânların varlığı.

Bu nedenle, Türkiye’de son dönemde yaygınlaşan “ev gençleri” tartışması, doğru zeminde ilerlemeye muhtaç. Kavram, bir yandan görünürlüğü artırıp politika yapımcıları uyarırken; diğer yandan gençleri pasif, sorumsuz ya da “evde oturan” bir kesim olarak damgalama riski taşıyor. Gençlerin bu konuma hangi koşullarda sürüklendiğini anlamak ise, kavramı yerli yerine oturtmanın ilk adımı niteliğinde. Zira hiçbir kurum tek başına çalışmıyor. Eğitim sistemi, çalışma hayatı ve aile destek mekanizmaları birbirlerine organik olarak bağlı. Genç kadınların istihdamı yalnızca kreşler ve bakım evleriyle değil, iş güvencesiyle; engelli gençlerin istihdamı yalnızca ödeneklerle değil, kapsayıcı işyerleriyle; genç işsizliği ise yalnızca ekonomik büyümeyle değil, iyi kurgulanmış geçiş mekanizmalarıyla mümkün olabilir.

Dolayısıyla, belki de soruyu değiştirmemiz ve “Gençler neden çalışmıyor?” sorusu yerine “Gençlere nasıl imkânlar sunuluyor?” sorusunu sormamız gerekiyor. Zira imkânlar arttığında ve koşullar adil olduğunda, gençlerin yolları da kendiliğinden açılacaktır.

Gençlerin sistemle bağ kurabilmesi için; mesleki eğitimin güçlendirilmesi, rehberlik ve psikososyal destek mekanizmalarının yaygınlaştırılması, emek piyasasına geçiş fırsatlarının ve adil koşulların oluşturulması gerekiyor. İnsan, imkân gördükçe yol alan bir varlık; gençlerin potansiyelini açığa çıkaracak olan da tam olarak bu imkânların varlığı.

⁵ Yüstra Ak, Kübra Polat, Demet Toktaş ve Sevilay Şahin Söylemez, “Neden ve Etki Boyutlarıyla “Ne Eğitimde Ne İstihdamda Ne de Yetiştirmede (NEİY)” Olan Gençler”, Türkiye’de Eğitim, İstihdam ve Yetiştirmede Olmayan Gençler, İstanbul University Press, 2021.

Kişisel Gelişen Ebeveynlerin Gençler Üzerindeki Yan Etkileri

Nihal PAKIRDAŞI

1970'li yıllarda dünyada popülerlik kazanmaya başlayan kişisel gelişim akımı, Türkiye'ye Nüvit Osmay'ın *İnsan Mühendisliği* adlı kitabı ile Dale Carnegie'nin eserlerinin Türkçeye çevrilmesi sayesinde girmiş ve özellikle 1990'lı yıllarda popülerlik kazanmıştır. Son yüzyılda Türk toplumu, gelenek ile modernizm arasında giderek hızlanan bir sarkaç gibi salınmış; bu süreçte modernleşmenin etkileri daha görünür hâle gelmiştir. 1985-1997 yılları arasında kırsaldan kentlere yönelen büyük göç dalgalarıyla birlikte, 2009 itibarıyla Türkiye nüfusunun %75,5'inin kentlerde yaşamaya başlaması sonucunda geleneksel büyük ailelerin yerini büyük ölçüde çekirdek ailelerin alması, toplum yapısında belirgin çözümlere yol açmıştır.

80'li yılların ebeveynleri, gerek geleneksel büyük aileler içinde yaşanan kişiler arası çatışmalar gerek şehir hayatının sunduğu yeni imkânlar ve iletişim araçlarının gelişimi — özellikle televizyonun dünyayı ayağımıza getirmesiyle birlikte — önceki kuşaklardan farklı bir zihinsel dönüşüm sürecine girmiştir.

Bu değişim, geleneksel değerlerle bağlarını tamamen koparmadan, daha bireysel bir yaşam tarzına yneltmelerine sebep olmuştur. Ayrıca bu dönem, özellikle kız çocuklarının eğitimine verilen önemin bariz biçimde arttığı; ebeveynlerin kızlarını okula göndermeyi, eğitimlerine devam etmelerini sağlamayı ve onları toplumsal hayata daha aktif bir şekilde katmayı nemstedikleri bir süreç olmuştur.

Bu yeni ebeveynlik tarzı, bir yandan geçmişte "gelenek ve görenek" adı altında ifrata kaçan yaşam tarzından çocuklarını uzaklaştırma isteği, diğer yandan toplumsal değişime ayak uydurma çabası arasında şekillenmiştir. Böylelikle 80'ler kuşağı, bir yanda geleneğin gölgesinde büyürken diğer yanda da modern dünyaya aralanmış kapının eşiğine adım atan ebeveynler olarak yetişmiştir.

80'li yılların çocuklarının ebeveynliğe adım attığı dönemlere paralel gelişen iletişim araçları sayesinde, dünya adeta küçük bir köy hâline gelmiş; kültürel etki-leşim büyük bir ivme kazanmıştır.

"Biz" eksenli bir toplumsal yapıya sahip olan Türk toplumu, kişi-sel gelişim akımlarının etkisiyle — seküler ya da dindar ayrımı olmaksızın — "ben" odaklı bir anlayışa itilmeye başlanmıştır.

Türk toplum yapısına yabancı olan, artısından çok eksisi bulunan Batı merkezli kişi-sel gelişim akımı, "ben" dilini ne çıkararak "Benim her şeye gücüm yeter", "Ben ne istersem yapabilirim", "nemli olan benim" gibi bireyci söylemleri yaygınlaştırmış; böylece bencil ve zamanla narsistik eğilimleri güçlendiren bir kültürel yönelim olarak toplumda etkisini artırmaya başlamıştır.

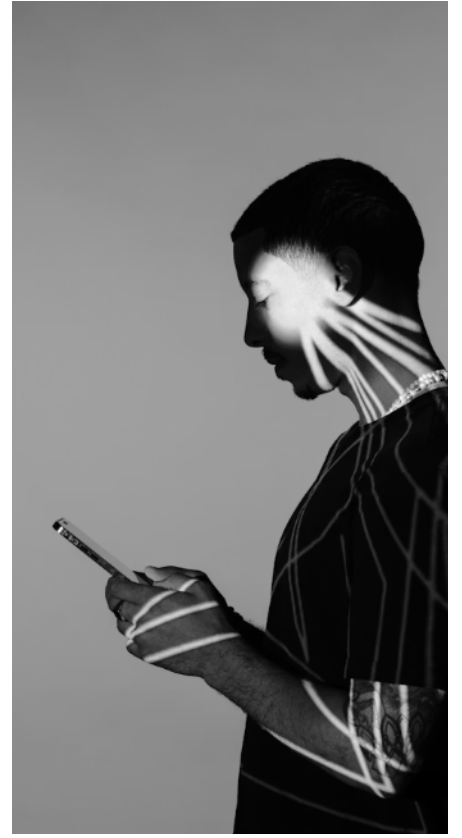
Türk toplum yapısına yabancı olan, artısından çok eksisi bulunan Batı merkezli kişi-sel gelişim akımı, "ben" dilini ne çıkararak "Benim her şeye gücüm yeter", "Ben ne istersem yapabilirim", "nemli olan benim" gibi bireyci söylemleri yaygınlaştırmış; böylece bencil ve zamanla narsistik eğilimleri güçlendiren bir kültürel yönelim olarak toplumda etkisini artırmaya başlamıştır.c

Çevresine, eşyaya ve olaylara bu perspektiften bakması salık verilen birey, çocuğuna da inancın ve geleneğin telkin ettiği “emanet” bilinciyle değil; “benim” bilinciyle yaklaşmış, onu sahiplik duygusunun merkezine yerleştirerek varoluşunu çocuğu üzerinden temellendirmeye başlamıştır. Bu yaklaşım, çocuğun ihtiyaçlarını gözetmekten ziyade, onu hayatın doğal sınavlarından, zorluklarından ve disiplin edici yanlarından ayırıştırıran bir korumacılığa dönüşmüştür.

Kişisel gelişim modasının kişilere sürekli aktardığı “Senin olan en değerlidir” mottosu, 21. yüzyılın ilk çeyreğinden itibaren toplumda hızlı bir şekilde karşılık bulmaya başlamıştır. Ancak bu söylem, özsaygıyı güçlendiren bir nasihat olmaktan çıkarak, zamanla her durumda kendi çıkarını öncelemeyi makul ve makbul gösteren bir zihniyete dönüşmüştür. Böylece, gelenekselliğin ifratından kaçan nesil, bu kez bireyselliğin ifratına savrularak sorumluluk alanını daraltan, ilişkileri zayıflatan ve sadece kendini önemseyen bir bencillığe doğru evrilmeye yüz tutmuştur.

Çevresine, eşyaya ve olaylara bu perspektiften bakması salık verilen birey, çocuğuna da inancın ve geleneğin telkin ettiği “emanet” bilinciyle değil; “benim” bilinciyle yaklaşmış, onu sahiplik duygusunun merkezine yerleştirerek varoluşunu çocuğu üzerinden temellendirmeye başlamıştır. Bu yaklaşım, çocuğun ihtiyaçlarını gözetmekten ziyade, onu hayatın doğal sınavlarından, zorluklarından ve disiplin edici yanlarından ayırıştırıran bir korumacılığa dönüşmüştür. Böylece ebeveynlik, sorumlulukla sevgi arasında kurulması gereken dengeyi zedeleyerek hem ebeveyni hem çocuğu uzun vadede kırılğanlaştıran bir ilgi biçimine dönüşmüştür. Bu yaklaşım, ebeveynlikte dengeyi bozarak aşırı korumacılığa yol açmış ve çocuğun sorumluluk, sınır, sabır ve toplumsal aidiyet gibi hayatî değerlerle temasına ket vurmuştur.

Böylesi bir çocuk merkezli ebeveynlik anlayışı, çocukların dünyasını da köklü bir şekilde değiştir-

tirip dönüştürdü. Çocuk, kendi mevcudiyetini anlamlandırmanın tecrübeleriyle yüzleşmek yerine, ebeveynin sürekli olarak engelleri ortadan kaldırarak yolunu açtığı, güvenliği yüksek yapay bir fanus içinde bir yaşam kurdu. Böylece çocuğun dünyası, “biz” olmanın, sabrın, mücadelenin, fedakârlığın ve hatalardan ders alıp öğrenmenin yerini “Dünyanın merkezinde ben varım” algısıyla şekillendi. Bu durum, bireyin özünden uzaklaşmasına, toplumsal hayatta “bencillik” duygusunun öne çıkmasına sebep oldu.

Zamanla aile içinde yer bulan “çocuğu merkeze koyma” anlayışı, bireyin ergenlik dönemine de etkisini sürdürmeye devam etti. Böylelikle genç kuşaklar, kendilerini toplumun yüklediği sorumluluklardan ziyade kişisel konforlarının muhatabı olarak

görmeye başladı. Bunun sonucunda, zamanın moda hâline gelen içi boş “özgüven” söylemleriyle sarmalanmış; kırılğan, içsel dayanıklılığı zayıf ve ev içinde dahi sorumluluk almaktan kaçınan bir gençlik profili ortaya çıktı. Nihayetinde ebeveynlerin sunduğu bu suni ve korunaklı ortamda yetişen gençler, zaman içinde hayatın doğasında var olan güçlüklerle karşılaştıklarında çoğunlukla baş edemez hâle geldiler.

Bugün evden çık(a)mayan, çalışmayan, zamanın çoğunu bilgisayar ve telefon başında geçiren, sosyal hayata karışmakta çekinen ve zorlanan gençlerin önemli bir kısmının arka planında, işte bu aşırı bireyci, korumacı ve çocuğu kutsallaştıran ebeveynlik modelinin izlerine rastlanmaktadır. Kişisel gelişimin “Kendine odaklan”, “Önemli olan sensin”, “Kendi sınırlarını kutsal say” vb. mesajları, bu neslin kof özgüvenini pekiştirirken kendi topluma ait değerlerden uzaklaşmasına sebebiyet verdi.

Kişisel gelişimden ziyade kişinin “egoist” gelişimine katkı sağlayan bu tür düşünce yapıları, gençliğin geleceğini olumsuz manada etkilemektedir. Gençlerin hayata katılımını artırmak, onları çevresine, yaşadığı topluma ve insanlığa sorumluluk bilinciyle güçlendirmek ve zamanın belirsizliklerine karşı sağlam durmalarını öğretmek, ancak “emanet” anlayışıyla “öz farkındalık” bilincini birlikte ele alıp taşıyabilen bir eğitim ve aile kültürüyle mümkün görünmektedir. Çocuğu ne kutsal kılan ne de değersizleştiren; onu hem kendi “öz saygısının” farkına varacak hem de çevresine ve top-

luma karşı yükümlülükleri olan bir kişi olarak yetiştirebilmek, günümüzde yaşanan çatışmaları hafifletebilecek yolların başında gelmektedir.

Bu doğrultuda ailelerin, steril bir alanda tutmaya çalıştıkları çocuklarının önüne sınırsız imkânlar sunarak değil; onlara mücadeleyi, sabretmeyi, yanlış yaptıkları takdirde yeniden doğruyu bulmayı, “biz” olabilmenin önemini öğretmekle yükümlü oldukları yadsınamaz bir gerçektir. Sosyal medyanın ele geçirdiği ve özellikle gençlere yapay bir özgüven pompaladığı günümüzde, öncelikle ailelerin çocuklarına şişirilmiş bir ego değil, hakiki bir “öz” inşa etmesi; “ben” odaklı olmak yerine sorumluluk merkezli bir kişisel gelişim anlayışıyla yetiştirmeleri hem kişinin hem ailenin hem de çevrenin, uzun vadede ise toplumun yararına olacaktır.

Bugün evden çık(a)mayan, çalışmayan, zamanın çoğunu bilgisayar ve telefon başında geçiren, sosyal hayata karışmakta çekinen ve zorlanan gençlerin önemli bir kısmının arka planında, işte bu aşırı bireyci, korumacı ve çocuğu kutsallaştıran ebeveynlik modelinin izlerine rastlanmaktadır. Kişisel gelişimin “Kendine odaklan”, “Önemli olan sensin”, “Kendi sınırlarını kutsal say” vb. mesajları, bu neslin kof özgüvenini pekiştirirken kendi toplumuna ait değerlerden uzaklaşmasına sebebiyet verdi.

Konformizm Labirentinde Dijital Narkoz

Zehra TUNÇ

Modern çağın gençliği—özellikle de “ev gençleri” dediğimiz, fiziksel sınırlarını evin dört duvarına çekmiş olan kesimi—tarihin hiçbir döneminde rastlanmamış bir varoluşsal paradoksun tam ortasında duruyor. Bu paradoksun, aşırı konforun sunduğu sınırsız olanaklarla, anlamın ve gerçekliğin yitirilmesi arasındaki o gergin ve ince hatta kristalleştirdiğini görüyoruz. Onların yaşam alanı, bir çeşit altın kafes metaforunun somutlaşmış hâli. Dış dünyanın yıpratıcı belirsizliklerinden tamamıyla yalıtılmış durumdadır; ama bu yalıtılmışlık, ironik bir şekilde, özgür iradeyi ve eleştirel düşünme yetisini felce uğratan bir sistemin içine hapsediyor onları.

Bu durumun temelini oluşturan olgu: konformizm. Fakat dikkat edelim; bu, bildiğimiz geleneksel otoriteye boyun eğme konformizmi değil. Bu, yapısal konfor konformizminin ta kendisi. Genç, toplumsal baskı ya da ideolojik zorlama yüzünden değil; sistemin sunduğu en düşük dirençli yol olduğu için konforu seçiyor. Üniversiteye girmek, bir kariyer inşa etmek, sosyal ilişkiler kurmak gibi eylemlerin hepsi kaçınılmaz olarak risk, başarısızlık ihtimali ve yoğun çaba gerektiriyor. Oysa evde kalmak, dijital dünyada anonimleşmek, sanal görevleri tamamlamak... Bunlar, tüm risk faktörlerini sıfıra indiren eylemler. Genç, dış dünyanın karmaşık ve kaotik matematiğinden kaçıyor; kendi yarattığı (ya da hazır bulunduğu) dijital ekosistemin öngörülebilir algoritmalarına sığıyor.

Bu, Heidegger’in bahsettiği “*Dasein*”in otantik olmayan varoluşunun 21. yüzyıl izdüşümü değil de nedir? Birey, kendi varoluşsal sorumluluğunu üstlenmek yerine, “Onlar”ın—yani sistemin ve akışın—dayattığı şekilde yaşamayı tercih ediyor. Konfor bir kurtarıcı değil; varoluşsal bir uyuşturucudur.

Bu konformist sığınak içinde filizlenen ikinci büyük fenomen elbette ki hedonizm. Yine altını çizelim; bu, Epiküros'un dingin, uzun vadeli ruh huzuruna odaklanan felsefi hedonizmi değil. Tamamen kısa vadeli, anlık ve tüketilebilir hazzın peşinde koşan bir dopamin avcılığı. Nörobilimde "ödül merkezinin aşırı uyarılması" dediğimiz bu durum, dijitalleşmenin sunduğu sınırsız tetikleyicilerle sürekli besleniyor. Bir sosyal medya beğenisi, bir video oyunundaki *loot box* açılışı, o çok beklenen pizzanın kapıya gelişi... Hepsi, yoğun ama kısa ömürlü bir zevk dalgası yaratıyor. İşte bu anlık tatmin döngüsü, bireyi sürekli olarak yeni, daha güçlü uyaranlar aramaya itiyor. Nietzsche'nin *İnsanlık, Çok İnsanlık*'taki kısa ömürlü neşelere duyulan düşkünlük eleştirisi, bu çağda zirvesine ulaşmış durumda. Genç, gerçek başarı ve derin bağlardan kaynaklanan o yavaş ve yorucu tatmin duygusunu beklemek yerine, dijital dünyadan hemen alabileceği hızlı, kolay tatmin paketlerini istiyor. Sonuç mu? Yaşamın anlamlı derinliğinden kopma ve duygusal bir sığlaşma.

Bu iki olgunun kesişim kümesinde ise bilgisayar oyunu bağımlılığı gibi spesifik bir patoloji beliriyor. Oyunlar artık sadece bir eğlence aracı değil; modern konformist-hedonist yaşam biçiminin mükemmel simülasyonu hâline geldi. Oyunlar, bireye gerçek dünyada elde etmesi yıllar sürecek olan başarı, statü ve topluluk hissinin anında sunuyor. Sanal dünyada fiziksel özelliklerin, sosyal becerilerin veya ekonomik durumun bir önemi yok; tek önemli olan yetkinlik ve sisteme uyum. Bu sanal başarı, gerçek hayattaki başarısızlık korkusunu ve yetersizlik duygusunu ustaca maskeliyor.

Buradaki bağımlılık, sadece oynama süresinin kontrol edilemez oluşuyla sınırlı değil; daha derin bir düzeyde, bu bir gerçeklikten çekilme stratejisi. Genç, sanal dünyanın kurallarını ve ödülleri çok daha şeffaf ve adil buluyor. Oyun ona, sıkı çalışmanın kesinlikle karşılığını alacağını garanti ediyor—tıpkı fizikteki bir formül gibi, kesin bir denkleme yaşamak gibi. Oysa dış dünya, çabanın bile sonuç garantisi vermediği, kaotik ve belirsiz bir alan. Bu çekilme, sosyologların "toplumsal kapanma" adını verdiği bir duruma yol açıyor; genç, fiziki olarak izole olduğu gibi, duygusal ve entelektüel olarak da toplumsal müzakereden çekiliyor. Sanal topluluklar, gerçek dünyanın zorlu yüz yüze etkileşim gerekliliğini ortadan kaldırarak kolay sosyalleşme imkânı sunuyor ve izole yaşam tarzını pekiştiriyor.

Kısacası, ev gençlerinin durumu, yalnızca bireysel bir problem değil; postmodern bunalımın kolektif bir semptomudur. Konformizm, gençleri çabaya ve riske

karşı uyuşturur; Hedonizm, onları anlık zevkin kölesi yapar; Bilgisayar oyunu bağımlılığı ise, bu ikisinin birleşimiyle bireyi tamamen sanal bir tatmin döngüsüne hapseten, estetik ve etik değerlerden yoksun bir yaşam biçimi sunar.

Yine de bütün bu karanlık görünüm, insanın kaderinin konforun içinde eriyip gitmesine mahkûm olduğunu göstermez. Çünkü her ruh, ne kadar dijital sislerin ardına çekilirse çekilsin, varoluşun derin çağrısını bir yerlerde duymaya devam eder. Bu çağrı, insanın içindeki asli istikamet—hakikate yönelme arzusunun—asla bütünüyle sönmemesinden kaynaklanır. Bir gün, görünürde basit bir kırılma anı yahut görünmez bir iç yankı, gençleri içinde buldukları uyuşuktan uyandırabilir. Çünkü fitrat, sahte olanın üzerine uzun süre tahammül edemez. Hakikat, yeterince beklendiğinde kapıyı değil; kalbi yoklar. Ve insan, o yoklamaya karşı koyamayacak kadar derinden yaratılmıştır.

Bu nedenle, bugün kendi gölgeleri arasında duran bu neslin, bir gün hakiki olanın ağırlığıyla yeniden doğrulma ihtimali sadece mümkün değil; insanın yaratılış mantığının doğal bir sonucudur. Allah'ın nuru, yönünü kaybetmiş bir kalbe er ya da geç mutlaka ulaşacaktır. Bize de buna iman etmek düşer.

Ev Gençleri: Konformizm, Hedonizm ve Dijital Bağımlılık Kıskaçında Aile Dinamikleri

Fatma YILDIZ

Evler, bir zamanlar çocukların ve gençlerin dünyayı keşfetmek üzere güç topladığı güvenli alanlardı. Bugün ise çoğu genç için ev hem rahatlığın hem de riskli bir içe çekilmenin merkezi hâline gelebiliyor. “Ev gençleri” kavramı, sadece fiziksel olarak evde olan gençleri değil; duygusal, zihinsel ve toplumsal olarak da sınırları daralmış, hareket alanı kısıtlanmış, motivasyon ve amaç duygusunda dalgalanmalar yaşayan gençleri işaret ediyor. Bu dönüşümün içinde konformizm, hedonizm ve dijital bağımlılıklar aile sistemlerinin bütünlüğünü doğrudan etkileyebiliyor.

Modern gençliğin yaşam dünyası, tarihte hiç olmadığı kadar konforlu, erişilebilir ve dopamin yüklü biçimde kurgulanmış durumda. Teknoloji; hıza hızlı bir şekilde ulaşma, plan yapmadan tatmin olma, gerçek karşılaşmalar yerine sanal uyarılarla dolu bir gündelik ritim sunuyor. Tüm bunlar, gençlerin psikolojik esnekliklerini, dayanıklılıklarını ve sosyal becerilerini yeniden şekillendiriyor. Aileler ise bu büyük değişimi çoğu zaman “tembellik”, “sorumsuzluk” ya da “saygısızlık” başlıkları altında okumaya çalışıyor. Oysaki mesele çok daha katmanlı ve sistemik olabiliyor.

Konformizm, gençlerin kendilerine ait bir kimlik inşa etme sürecinde çoğu zaman görünmez bir kaçış alanı hâline geliyor. Toplumsal beklentiler, başarı baskısı, performans kültürü ve hataya tahammülsüzlük; gençleri kendi özgün yollarını çizmek yerine, risksiz, çatışmasız, denenmemiş yollara yönlendirebiliyor. Ev gençleri, çoğu zaman bu konformizmi “evde kalarak” gerçekleştiriyor. Evden çıkmadan sosyal medyada kabul görmek, oyun topluluklarında varlık göstermek, aile içinde büyük sorumluluklardan kaçınmak onlar için daha az tehditkâr bir alan oluşturabiliyor. Kimlik oluşturma aşamasındaki bir genç için dış dünyanın talepkâr yapısı, evin konforlu sabitliğine kıyasla daha yorucu gelebiliyor. Bu durum, anne baba sistemlerinde “Çocuğum neden risk almıyor, neden cesur değil?” sorusunu doğururken; gençlerde ise “Ya başaramazsam ya yeterli olmazsam?” kaygısını körüklüyor. Dolayısıyla konformizm hem genç hem de aile için bir tür görünmez pazarlık gibi

ışılıyor: “Siz beni zorlamayın, ben de düzeni bozmayayım.” misali.

Hedonizm ise bu bağlamda, modern çağda bir değer yargısından çok bir yaşam biçimi olarak gençlerin gündelik hayatına yerleşebiliyor. Uykudan uyanır uyanmaz telefonda günü devam ettirmek, biriken ödevleri aşırı uyarıcı videolarla bastırmak, sıkıntı hissinin oyunla, yemekle veya sosyal medya gezintisiyle yok etmek... Bunlar, gençliğin haz ve kaçınma davranışlarının en görünür hâlleri olabiliyor. Bu hızlı tatmin döngüsü, dopamin sistemini sürekli yüksek uyarılara bağımlı hâle getirirken gençlerin doğal merakını, akademik motivasyonunu ve uzun vadeli hedef oluşturma kapasitelerini de zayıflatıyor. Hazza hızlı ulaşma, zorluğa düşük toleransla birleşince gençler için ev dışındaki yaşam oldukça yorucu ve sürtünmeli görünmeye başlıyor.

Aileler ise bu hedonistik ritmi çoğu zaman farklı okuyabiliyor. “İsteksiz, tembel, sorumsuz” etiketleri, gencin aslında düzenleyemediği nörobiyolojik döngüyü daha da tetikleyebiliyor. Çünkü eleştirilmek, gençte kaçınmayı artırıyor; kaçınma ise daha çok evde kalma, daha çok çevrimiçi zaman geçirme ve daha çok haz arayışıyla sonuçlanıyor.

Dijital bağımlılık ise artık evlerin üçüncü ebeveyni gibi: sessiz, sürekli ve etkili. Oyun bağımlılığı, sosyal medya bağımlılığı veya çevrimiçi ilişkilerin yoğunluğu sadece gencin bireysel yaşamını değil; aile içi iletişimi, sınırları ve ilişkisel mesafeyi de yeniden yapılandırıyor. Ev gençlerinin odası, çoğu zaman hem sığınak hem de kapalı devre bir dünya hâline geliyor. Aile yemeğine katılmayan, sohbetten hızla kopan, yüz yüze konuşmak yerine mesajlaşmayı tercih eden gençler; aslında bağımlılığın ilişki alanlarını nasıl daralttığına bir göstergesi. Bu durum, ebeveynlerde hayal kırıklığı, kızgınlık ve çaresizlik oluştururken; gençlerde ise “Anlaşılmıyorum, baskı görüyorum.” duygusuyla daha da içe kapanma eğilimi gelişiyor.

Dijital bağımlılık, aynı zamanda gençlerin duygusal düzenleme becerilerini zayıflatıyor. Sıkıntı, yalnızlık, başarısızlık ya da öfke hissettiklerinde içsel kaynaklarını kullanmak yerine, hızlı bir uyarı ile duyguyu bastırmayı öğreniyorlar. Bu durum; aile bağlarında kesinti, duygusal mesafede artış ve çatışmalarda kapanma/donma tepkilerini beraberinde getirebiliyor. Dolayısıyla, aile dinamiklerinin dönüşümü ana başlık olarak karşımıza çıkıyor.

Aileler için belki de en önemli zorluk, bu yeni gençlik profilini eski ebeveynlik modelleriyle çözmeye çalışmak. Otoriteyi artırmak, yasak koymak, telefonu almak, bağırarak, kıyaslamak... Tüm bu müdahaleler, gençlerde daha çok direnç ve daha çok kaçınma oluşturabiliyor. Modern aileler için en kritik beceri, duygusal rehberliktir. Yargılamadan, küçümsemeden, etiketlemeden

kurulan bir ilişki; gencin evdeki konforunu, kaçış değil, güven alanı hâline getirebiliyor. Ailenin görevi, konfor alanını tamamen ortadan kaldırmak değil; konforu, büyümeye engel olmayan bir çerçeveye dönüştürmektir. Gençlerin ihtiyaç duyduğu şey; aşırı kontrol ya da sınırsız özgürlük değil, tutarlı sınırlar içinde kabul görmektir.

Bir gencin odasının kapısını çalmadan girilmemesi kadar, o odanın içinde duygusal olarak kaybolmasına da izin verilmemesi gerekiyor. Sonuç olarak değerlendirdiğimizde, ev gençlerini anlamak, bir nevi geleceği korumak oluyor.

Bugünün ev gençleri tembel veya sorumsuz değil; çağın ağırlığını bedeninde ve zihninde taşıyan, hızla değişen dünyaya uyum sağlamaya çalışan bireyler. Konformizm, hedonizm ve dijital bağımlılık; bu gençliği tanımlayan değil, zorlayan kavramlar olabiliyor.

Ailelerin ve uzmanların görevi, yargılamadan önce anlamak; baskı kurmadan bağ kurmak, yasaklamadan önce düzenlemektir. Çünkü gençler, evde kaldıkça değil; evde bir yetişkin tarafından görüldükçe güçleniyor.

Ev gençlerini anlamak, aslında bir ülkenin geleceğini anlamaktır. Çünkü evde başlayan düzen, toplumun bütününe yansıyor; bir gencin duygusal sağlığı, bir toplumun ruh hâlini belirliyor. Dolayısıyla bu konu, sadece psikolojik değil; sosyolojik, kültürel ve hatta ekonomik bir mesele hâline geliyor. Ve bugün evlerde büyüyen gençlerin hikâyesi, yarın ülkenin hikâyesine dönüşen yaşamlar oluyor.

Erol Erdoğan'a Ev Genci Olgusunu Sorduk

İNSİCAM

Hocam, isterseniz şöyle başlayalım: Türkiye'nin "gençlik" diye bir sorunu var mı? Varsa, bu sorun bugüne mi mahsustur? Dünle bugün arasında bu bağlamda ne gibi farklar vardır?

Evet, günümüzde gençlerle, hatta çocuklarla ilişkilendirilen bir sorun algısı var; ancak bu durumu "gençlik sorunu" olarak tanımlamak, veriler ve gerçeklik açısından doğru değildir. Eğer illa bir yaş grubuyla ilişkilendirmek gerekirse, bunun aslında bir "yetişkin sorunu" olduğunu söylemek daha isabetlidir. Daha açık ifade etmek gerekirse: "Yetişkinlerin gençleri soruna dönüştürmesi ve gençlerin büyüklerden kaynaklanan problemlerle yüzleşmek zorunda kalması"dır asıl mesele.

Toplum olarak sorunları çoğu zaman gençler ve kadınlar üzerinden tartışmayı, kötü gidişatın faturasını da yine bu iki gruba kesmeyi seviyoruz. Orta yaşlı erkekler ise genellikle süttten çıkmış ak kaşık gibi eleştirinin dışında tutuluyor. "Namus", "ahlak", "aile" gibi konularda kadınları; dijitalleşme, evlilik, eğitim, kuşaklar arası meseleler gibi başlıklarda ise gençleri suçlayarak rahatlıyoruz. Oysa bir değişim, bir yozlaşma ya da bir farklılaşma varsa, bu toplumsal hâl tüm yaş gruplarını, her cinsiyeti ve toplumun bütün kesimlerini etkiler.

Peki, çağımızda nelerden şikâyet ediyoruz? Adaletsizlikten, savaşlar-

dan, soykırımlardan, işgallerden, göç ve iç çatışmalardan, şehirleşmenin insanı dışlamasından, gelir dağılımı eşitsizliğinden, ırkçılıktan... Listeyi uzatabiliriz. Tüm bu sorunlara baktığımızda, bunların hangisinin çocukların veya gençlerin ortaya çıkardığı meseleler olduğu sorusu bizi doğrudan sonuca götürür. Bu sorunları doğuran kararları kimlerin aldığına ve uyguladığına baktığımızda, “gençlik sorunu” söyleminin ne kadar yanıltıcı olduğu daha iyi anlaşılır.

Kuşaklar arası sorun her dönemde vardı. Ancak sanayileşme, şehirleşme, dijitalleşme ile değişim hızlandı; bu da dede ile torun arasındaki farklılaşmayı, anne-baba ile çocuk arasına, hatta kardeşler arasına kadar indirdi. Yetişkinlerin kitap okumayı terk etmesi, araştırmalardan uzak kalması, gençlerle aralarına farklı gerekçelerle mesafe koyması, bu kopuşu daha da artırdı. Kuşaklar birbirinden uzaklarda büyüyor. Ortadaki durumu bir mazeret veya bahane olarak kullanmak doğru değil; bunlar, az çok çözüm bulunabilir konular.

“Gençler internet bağımlısı” veya “Gençler evlenmiyor” gibi önümüzde duran sorunlar için ne dersiniz bu durumda?

Ekranlarda, konferanslarda, seminerlerde, çalıştaylarda hep çocuklar ve gençlerin dijital bağımlılığı konuşuluyor, çözümler aranıyor. Evet, böyle bir sorun var; çözüm de bulmalıyız. Ama sonuçlarla ilgilenip esas nedenleri ortadan kaldırmazsak, çalıy ucundan sürükleyen adam gibi çalı yerinde durur, elimizde sadece çalının uçları kalır. Çocuklar ve gençlerin internet bağımlılığı bir sonuçtur.

Mesela ülkemizde dijital bağımlılığın oran bakımından elli yaş üstünde daha yüksek olduğu gerçeğiyle hiç ilgilenmeyiz. Anne baba internet bağımlıysa, çocuğun bağımlı olması kaçınılmaz bir sonuçtur. Sigara tiryakisi bir babanın çocuğuna sigarayı yasaklaması ne kadar yanlışsa, bu da öyledir.

Evliliğe gelince... Gençlerin evliliği ertelemeleri de bir sonuçtur. Burada ekonomik sorunlar, mahremiyetin azalması ve sosyalleşmenin artması, zorlaştırıcı gelenekler, uzun eğitim süresi, kariyer planlamaları gibi pek çok etken var. Hâlâ başlık parasını sürdüren aileler bulunuyor. Aile baskısıyla gereksiz eşya alımları devam ediyor. Takı tutkunluğu da sürüyor. Bunların hepsi, evlenmek isteyen gençleri evlilik kararlarında zorluyor, isteksizleştiriyor.

Ayrıca biliyorsunuz, inancımızda ve kültürümüzde gençleri evlendirmek vardır. Bir gence “Ne zaman evleniyorsun?” diye pek sorulmaz; daha çok ebeveynine “Evladını ne zaman everiyorsun?” diye sorulurdu. Evlilik, büyük ölçüde, evleneceklerin çevresine düşen sosyal, kültürel, ekonomik ve dini yönleri olan bir durumdur.

“Yetişkinlerin gençleri soruna dönüştürmesi ve gençlerin büyüklerden kaynaklanan problemlerle yüzleşmek zorunda kalması”dır asıl mesele.

Gençler, bilmedikleri varsayılan konuları belki de biliyor olabilir; bilmiyorlarsa da yetişkinlerden daha hızlı öğrenebilirler. Hatta bazı durumlarda, o bilgiyi bilmemek onlar için bir eksiklik de olmayabilir. Belki de biz öğretmediğimiz ve öğretici ortamlar sunmadığımız için, sanat ve kültür ürünlerimiz yeterli olmadığı için o konuyu, o olayı ya da tarihi vakayı bilmiyorlardır.

O zaman şunu soralım: İnancımızın ve kültürümüzün aileye ve topluma yüklediği bu önemli sorumlulukla ilgili kaç dernek, vakıf, platform var? Üçü beşi geçmez. Cami yaptırma veya su kuyusu açmak amacıyla kurduğumuz dernekler ve vakıflar kadar bu meseleye de vakit ayırmalıyız.

Bu örneklerin daha fazlasını *N'apsak Bu Gençleri?* adlı kitapta detaylıca analiz ettim. Gençler aleyhine kullandığımız ön yargılı kalıp cümlelerin sayısı çok fazla; yüze yaklaşıyor, belki daha da fazla.

Gençlerin aile ortamında veya toplumda dikkat çeken davranışları ve geçmişi bilmemeleri konusunda da benzer düşünceleriniz mi var?

Evet, büyüklerimiz sıklıkla “Gençler bilmez” cümlesini kullanır. Ancak bunu kesin bir yargı olarak görmek doğru değildir. Gençler, bilmedikleri varsayılan konuları belki de biliyor olabilir; bilmiyorlarsa da yetişkinlerden daha hızlı öğrenebilirler. Hatta bazı durumlarda, o bilgiyi bilmemek onlar için bir eksiklik de olmayabilir.

Belki de biz öğretmediğimiz ve öğretici ortamlar sunmadığımız için, sanat ve kültür ürünlerimiz yeterli olmadığı için o konuyu, o olayı ya da tarihi vakayı bilmiyorlardır.

Türkçemizde “ev hanımı”, “ev kızı” gibi ifadeler var. Son birkaç yılda bunlara yeni bir ifade daha eklendi: “Ev genci.” Bu adlandırma ilk ne zaman ortaya çıktı? Bu kavram bize mi özgü, yoksa dünyadaki bir gelişmenin yansıması mı? Siz ne düşünüyorsunuz?

“Ev genci” ifadesi büyük olasılıkla İngilizcedeki “Not in Education, Employment, or Training” (NEET) kavramının Türkçedeki karşılığı olarak kullanılmaya başlandı. Bu grubun üç temel özelliği var: Genç olmak, eğitim hayatının içinde bulunmamak ve bir işte çalışmamak. Bu üç unsur bir araya geldiğinde genç, fiilen “evde” kabul ediliyor; geliri yok, işi yok, eğitime devam etmiyor. Bu durum doğal olarak sosyal çevresini daraltıyor ve vaktinin büyük bölümünü evde geçirmesine yol açıyor.

“Eğitimde, öğretimde veya istihdamda olmayan gençler” kavramı Avrupa’da 1990’lı yıllarda ortaya çıktı ve 2000’li yıllarla birlikte yaygınlık kazandı.

NEET ifadesinin kullanılmaya başlandığı yıllar; köyden kente göçün hızlandığı, şehirleşmenin arttığı, tarımda makineleşmenin yaygınlaştığı ve teknolojik gelişmelerin ivme kazandığı dönemlerdir. Tüm bu gelişmeler eğitim ve istihdam süreçlerini de doğrudan etkilemiştir.

Bu adlandırmanın arka planında sizce neler var? Ne oldu da böyle bir sınıf ortaya çıktı? Sebepleri ve çözüm yolları nelerdir?

Bu olgunun ortaya çıkışı çok yönlü ve birçok nedene dayalıdır. Öncelikle aile boyutu ele alınmalıdır: “Helikopter ebeveynlik” veya “ahtapot ebeveynlik” olarak tanımlanan aşırı korumacı tutumlar, çocukların edilgen, izole ve meslek hayatına dair becerilerden yoksun bireyler olarak yetişmesine neden olabiliyor. Bu da gençleri “ev genci” kategorisine itebiliyor.

Dijitalleşme, yapay zekâ ve robot teknolojilerinin pek çok mesleği dönüştürmesi veya gereksiz hâle getirmesi, genç işsizliğini artıran başka bir faktördür.

Ayrıca dünya genelinde eğitim sistemlerinin çoğu hâlâ fazlasıyla teorik, didaktik ve bilgi aktarımına dayalıdır. Beceri, yetenek, meslek ve sanat gelişimi yeterince önemsenmemekte; sanayi ve üretim sektörü ile eğitim arasında gerçek bir iş birliği bulunmamaktadır. Bu yapısal sorunlar, gençlerin istihdam olanaklarını sınırlandırmaktadır.

İşverenlerin yarı zamanlı, çevrim içi ya da uzaktan çalışma gibi yeni nesil modelleri yeterince sunamaması da sorunu derinleştiren bir başka etkidir.

Peki, “ev genci” olgusu geçici bir durum mudur? Zamanla hayatımızdan çekilip gidecek mi? Yoksa kalıcı, kronik bir mesele hâline mi gelecek? Bu konuda sizin gelecek öngörünüz nedir?

Umarım “ev genci” olgusu geçici olur ve uzun vadeli, kronik bir yapıya dönüşmez. Bunun için süreci çok boyutlu verilerle takip etmeli ve tek yönlü değil, çok yönlü çözüm arayışlarına yönelmeliyiz. Gençlerle ilgili tüm meselelere, özellikle de “ev genci” sorununa toplum olarak el birliğiyle yaklaşabiliriz; disiplinler arası ve kurumlar arası iş birliğinin gücünden yararlanmak bu noktada hayati önem taşır.

Son yıllarda birçok meselenin çözümünü sadece ekonomide aramaya başlandı. Elbette, toplumsal meselelerde bazı dinamiklerin diğerlerinden daha belirleyici

olduğu durumlar vardır; ancak konu insan ve toplum olduğunda, tek bir faktöre yaslanmak çözüm getirmez. Etkili ve sürdürülebilir çözümlere ulaşmak için çoklu dinamikler, farklı perspektifler ve eş zamanlı tedbirler gerekir.

İnsan ve toplumla ilgili konularda psikolojik, sosyolojik, kültürel ve dinî bakış açılarından yararlanmadan sağlıklı sonuçlara ulaşmak mümkün değildir. Bu nedenle meseleye bütüncül bir yaklaşım şarttır.

Ülkemizde resmî ve sivil kurumlar, dernek ve vakıflar, aileler bu olayın ne kadar farkında sizce? Bu mesele hakkında yapılan çalışmalar, araştırmalar var mı?

Farkındalık var ama farkındalığın devamında olması gereken toplumun meseleye çözümcül yaklaşımı zayıf. Geniş kitleler “Devlet çözsün.” noktasında statik bir duruş gösteriyor. Evet, devlet öncü olmalıdır ama kişiler, aileler, sivil toplum kuruluşları ve üniversiteler de çözüme destek vermelidir. Hatta devlet meseleyi çözmek istemezse bile halk, çözüme zorlamalıdır.

Türkiye İstatistik Kurumu “ev genci” kategorisini ölçüyor ve düzenli olarak eğitimde, öğretimde veya istihdamda olmayan gençlerle ilgili verileri paylaşıyor. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı’nın 2025’te yayımlanan İzleme ve Değerlendirme Raporu’nda, 15–24 yaşındaki NEET gençlerin “aktif iş gücü hizmetlerinden” faydalanmalarına yönelik kurs ve programlar yürütüldüğü görülüyor. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın da bu alanda çalış-

maları var. Konuyla ilgili çalışma yapan başka devlet birimleri, sendikalar ve sivil toplum örgütleri de bulunmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı’nın, beceri, yetenek, meslek ve sanat gelişimini öncelleyen Türkiye Yüzyılı Maarif Müfredatı’nın sorunu azaltıcı fonksiyon göreceğini düşünüyorum.

Tabii, bu mesele küresel bir sorun aynı zamanda. Dolayısıyla, dünya çapında da çalışmaların izlenmesi gerekir.

Tamamlayıcı olarak eklemek istedikleriniz var mı?

Toplumun geneline ait bir vakayı veya sorunu, bir yaş grubuna ya da cinsiyete indirgmeden analizlerimizi yapmalı ve çözüm aramalıyız. Çözüm için tek veri veya tek bir bakış açısıyla yetinmek, toplumun renkli, dinamik ve dingin yapısıyla uyuşmaz. Çoklu veri, çoklu analiz ve çoklu çözümler peşinde koşmalıyız. Kurumlar arası koordinasyon da çok önemlidir. Aile ve toplum da çözümün aktif aktörleri olmalıdır. Gençlere günah keçisi gibi davranmaktan da vazgeçmeliyiz.

Arş'ın Gölgesine Talip Bir Genç!

Mülayim Sadık KUL

“Ev Gençleri” tabiri, gençlerin dışarı çıkmak ve sosyal hayata katılmak yerine kendi odasında, hatta kendi masasında günün çoğunu geçirmesi anlamında kullanılan bir tabir olmalı. Eskiden “evcil erkek” tabiri vardı; olumlu manada, “evinde ailesiyle vakit geçirmeyi, dışarı çıkmaya tercih etmek” anlamında kullanılırdı. Dışarıda işi bitince oyalanmadan evine dönen, kahve ve benzeri alışkanlıkları olmayan demektir.

Ev deyince elbette masadan ve kendine ait odadan daha fazlası kastedilse de özellikle oyun bağımlısı gençler söz konusu olduğunda bu tabir çok daha dar bir alanı işaret ediyor demektir.

İnsicam dergisinde dosya konusu olarak bunun seçilmesi, özellikle de günümüz açısından çok isabetli olmuş. Zira neredeyse evinde bir veya daha fazla çocuk olan her aileyi yakından ilgilendiren genel bir problem. Eskilerin deyimiyle “*umûm-u belvâ*” derecesinde bir musibet. Gerçi çocuk sayısının çok ya da az olması, sonucu çok da değiştirebiliyor. Kimisi tek çocukla her türlü problemi en uç noktada yaşayabilirken, kimisi de çok çocukla çok daha sağlıklı bir aile yaşantısına sahip olabiliyor.

Bu meselenin diğer bir yönü de “ferdiyetçilik” veya “yalnızlık” dediğimiz fenomenin aslında çoğu insanın bilinçli bir tercihi olmayıp modernitenin, modern devlet ve kapitalist anlayışın dayattığı bir netice olmasıdır.

İdeali ve ait olduğu bir cemiyet olmayan böyle bir genç, hazzına mahkûm ve yapılan tüm yönlendirmelere, propagandalara açık demektir. Dolayısıyla üretilen oyunlar veya sizi ekrana bağlayan herhangi bir ürün, insanları biraz bilgilendirmek veya eğlendirmek için üretilmiş masum, değerden bağımsız, nötr bir hadise değildir.

Bu ifadeler, her taşın altında birilerinin parmağı olduğunu vehmeden komplo teorisi gibi biraz karamsar gözükse de niyetimiz ümitsizlik aşılacak değildir. Ama teşhis doğru yapılmadan tedavi de mümkün değildir. Dolayısıyla madalyonun iyi tarafında bazı güzel örnekler olsa da bugün itibarıyla medya ve ekrana hükmeden büyük yapıların belli bir hedefe yönelik, bilinçli ve aslında insan varlığını kendi çıkarları için manipüle etmeye yönelik ürünler ürettiği artık madalyonun diğer tarafıdır.

Meseleye dinî ve ahlakî perspektifle bakmak, aynı zamanda sosyolojik ve psikolojik yönünü de ele almak demektir. Zira bu meseleyi ne psikolojiden ne de sosyolojiden bağımsız ele alma imkânımız yoktur.

Problem, bazen çocuk ve gencin kendisinden kaynaklanabilirken, bazen de bundan şikâyet eden ebeveynlerin bizatihi ettiklerinin bir sonucu olabiliyor.

Günümüzde pek çok çocuk, daha bebek yaşta maalesef akıllı telefonla tanışmak durumunda kalıyor. Her hâlükârda, ağlayan çocuğun susmasını sağlamak ya da bir şekilde kendilerini rahatsız etmesini önlemek isteyen anne babalar, sorumsuzca çocuğu herhangi bir çizgi film ya da çocuk prog-

ramıyla oyalamayı en kestirme, pratik çözüm gibi görebiliyorlar.

Oysaki anne babanın çocuklarına yapabilecekleri en büyük kötülüklerden biri, kontrollü ve bilinçli olmayan akıllı telefon ve benzeri teknolojik ürünlerin kullanımını ve tüketimidir.

Çocuklarından şikâyetçi olan anne babaların sosyal medya bağımlısı olmaları ise işin çok daha vahim başka bir boyutudur. Zira bu, çoğu zaman problemi içinden çıkılmaz bir hâle sokar.

“Bu ne perhiz, bu ne lahana turşusu?” denilen şaşkınlık, farkında olarak ya da kolayımıza geldiği için, sonuç itibarıyla yağmurdan kaçarken doluya tutulmayı beraberinde getirir. Oysa böyle bir durumda, kadim kültür ve eğitim metodumuz her şeyden önce bilmediğimiz konularda bir bilene sormayı ve doğru kaynaktan yardım almayı öğretir. Bu kaynak, bazen bizatihi Allah’ın kelâmı olan Kur’an olabileceği gibi, çoğu zaman da Peygamber Efendimizin sünneti ve ona ittiba eden sâlih kulların tavsiyeleri olabilir.

Eve kapanıp sosyal hayattan kopmanın en tesirli panzehiri, sünnet temelli bir hayat anlayışına ve pratiğine sahip olmaktır. Buraya kadar söylediklerimiz, aslında her birimizin bildiği, tekrar ettiği ama bir adım öteye geçip de çare bulamadığımız; eğitim ve sosyal çevreyle yakından alâkalı meselelerdir. Meselenin problem tarafı, çözüm yollarına nispetle hepimize daha tanıdık. Zira bu konu gündeme geldiğinde fikir beyan etmeyecek çok az insan vardır.

Akıllı telefonların insanları nasıl aptallaştırdığından tutun, kaybe-

İdeali ve ait olduğu bir cemiyet olmayan böyle bir genç, hazzına mahkûm ve yapılan tüm yönlendirmelere, propagandalara açık demektir.

Problem, bazen çocuk ve gencin kendisinden kaynaklanabilirken, bazen de bundan şikâyet eden ebeveynlerin bizatihi ettiklerinin bir sonucu olabiliyor.

dilen kıymetli vakitlerin hoyratça nasıl heba edildiğine kadar, her akli başında insanın dile getirdiği meseleler bunlar.

Peki, çözüm noktasında gerçekten pek çoğunun dediği gibi çaresiz miyiz? Her şeyi denedik ama bir türlü netice alamadık mı? Çözüm diye sarıldığımız şey, meseleyi daha da içinden çıkılmaz bir boyuta mı taşıdı?

Şimdi bu sorular üzerinde biraz kafa yorarak; hem dinî ve kültürel değer kodlarımıza hem de mevcut uzmanların tavsiyelerine kulak vererek, şu başlıklar altında kendimize bir yol haritası çizmeye çalışalım:

- Aile,
- Sosyal çevre ve arkadaş grubu,
- Zevk alacağı ve kişiliğini geliştirmeye destek olacak herhangi bir spor, sanat dalı veya hobi,
- Kendisine “abi” veya “abla”-lık yapacak, gerçekten değer verip güven duyduğu biri,
- Örnek alabileceği bir insan.

Bu sınıflandırma, aynı zamanda “Nereden başlanması gerekir?” sorusunun da bir nevi cevabı olarak düşünülebilir. Biz, işin merkezinde ailenin olduğunu düşünerek söze ve çözüme onunla başlamak istiyoruz.

Aile

Ailedeki sosyal yapı ve aile fertlerinin birbirleriyle olan ilişkisinin, bu tür sorunları önlemede ya da her şeye rağmen varsa daha kolay

ve sağlıklı çözebilmede anahtar rol oynadığını tespitle başlayalım.

Sorumluluklarının bilincinde olan ebeveyn, eğer kendilerine düşen görevi ellerinden geldiğince bilerek ve özveriyle yerine getiriyorsa, aslında ortada panik yapmayı gerektirecek çok büyük bir problem yok demektir. Demek istediğimiz; sağlıklı bir aile ortamı, hem çocuğun aradığı ilgi ve sevgiyi hem de ihtiyaç duyduğunda gerekli ihtimam ve korumayı sağlama potansiyeline sahiptir.

Değişen şartlara ve hayatımızın her alanını kontrol etme tehlikesiyle karşı karşıya olduğumuz sosyal medya ve teknolojiye rağmen, bir çocuğun ve gencin ruhunu ve karakterini şekillendiren en büyük etken ailesidir. “İnsan aslına çeker!” derken atalar hem kalıtsal hem de karakter eğitimi olarak, bir evladın mutlaka ebeveyninin mirasçısı ve temsilcisi olduğuna dikkat çekmişlerdir.

Âlimden zalim, zalimden de âlim çıkabilse de bu, kural değil istisnadır. Dolayısıyla armut dibine düşer. Biz çocuğumuzun hangi ahlâk ve karakterde olmasını istiyorsak, hayatımızı ve tüm yapıp ettiklerimizi buna göre gözden geçirip yeniden şekillendirmemiz gerekir.

Elinden telefon düşmeyen bir anne ya da babanın evladına telefonu yasaklaması ne ifade eder? Kendisi sigara içen veya kumar bağımlısı olan bir babanın, evladına sigaranın veya kumarın zararlı olduğunu anlatmaya çalışması ne kadar etkiliyse; kendisinin ekran veya telefon bağımlısı olduğunun farkında olmayan

bir ebeveynin, evlatlarını düzeltmeye çalışması da o kadar beyhudedir.

Anne-baba, her şeyden önce evlatlarına hayatlarıyla örnek olmalıdır. Bunu tam yapamıyorsa, hiç olmazsa kötü örnek olmaktan kaçınmalıdır. Bütün bunların en başında da evlada helâl lokma yedirmek gelmektedir. Vefa Hazretleri'yle ilgili anlatılan kıssa, helâl lokmanın ne anlama geldiğini anlatması bakımından gerçekten çok güzel bir örnektir. Zamanında hamileliği sebebiyle aş eren bir annenin, komşudan izinsiz olarak toplu iğne ucuyla portakaldan emdiği birkaç damla, yıllar sonra çocuklarının sakanın tulumlarını delmesi şeklinde netice verebilir. Bu meşhur hadise doğru mudur, değil midir; asıl meselemiz elbette bu değildir. Asıl mesele, bazen çok önemsiz diye düşündüğümüz basit hataların çok büyük tehlikelere gebe olduğunu hatırlatmaktır. Helâl lokma yemenin ve yedirmenin ne kadar önemli olduğu, günümüzde yeniden hatırlanması gereken en kıymetli değerlerden biridir.

Sosyal Çevre ve Arkadaş Grubu

Aileden sonra çocuğun kişiliğini ve karakterini belirleyen en önemli ikinci etken, sosyal çevre ve arkadaş grubudur. Sosyal çevre, daha geniş bir anlamda arkadaş grubunu da içine alabileceği hâlde, özellikle vurgu yapma ihtiyacı hissettik. Sosyal çevre; çocuğun sosyalleştiği okulu, camisi veya zamanını birlikte geçirdiği spor ve benzeri faaliyetlerdeki kişilerden oluşabileceği gibi, bunların dışında da aidiyet hissettiği özel bir arkadaş grubu olabilir. İşte gençlikte bu sosyal çevrenin oluşmasında, ebevey-

nin bilinçli bir şekilde devrede olması gerekir. Yani, çocuklarının herhangi bir yerde rastgele sosyalleşmesi değil; bizzat onların da oluşumuna katkı sundukları bir çevre olmalıdır. Çocuğumuzun hangi okula gittiğinden, hangi spor veya hobiyle meşgul olduğundan ve kimlerle bu faaliyetleri yaptığından ailenin birinci derecede haberdar olması ve evlatlarını rencide etmeden bu oluşuma önyak olması gerekir. Efendimiz'in "Kişi, arkadaşının dini üzeredir. Öyleyse kimle arkadaşlık edip dostluk kurduğunuza dikkat edin!" kutlu sözünü hiç aklımızdan çıkarmamamız gerekir. Atalarımızın "*Bana arkadaşını söyle, sana kim olduğunu haber vereyim!*" hikmetli sözü de bu kutlu sözle tam örtüşmektedir.

Özetle, çocuğumuz eğer çevresiyle arkadaşlık kurmuyorsa ya da evde oturup bilgisayar başında oyun oynamayı tercih ediyorsa, bunu ciddiye almamız gerekir. Erken yaşta edineceği sosyal çevre, onu böyle bir tehlikeden büyük ölçüde koruyabilir.

Cami

Müslüman toplumun merkezinde cami vardır. Dolayısıyla Müslümanın sosyalleşmesi de camiyle olur. Çocuklarımızı, vakti geldiğinde cami ve onun etrafında şekillenen dinî müesseselerimizle tanıştırmak gerekir. İmamın kim olduğunu, cemaatin ne demek olduğunu, Müslümanların neden beş vakit camide namaz kıldıklarını, cemaate ait bir fert olmanın ne anlama geldiğini çocuk, gönülün ve kişiliğinin şekillenmeye başladığı ilk dönemde yaşayarak anlamalıdır. Müslüman çocuğun cami sevgisini küçük yaşta kazanması çok önemlidir. Bu sebeple,

Bir çocuğun ve gencin ruhunu ve karakterini şekillendiren en büyük etken ailesidir.

Birçok insanın yetişmesinde, kendisine örnek aldığı bir büyüğü veya abisi önemli bir rol oynamıştır.

çocukların sosyalleşme yerlerinin başında camiler gelmelidir. Bu manada, cami çevresinde kenetlenen cemaat mutlaka üzerine düşen görevi yerine getirmeli ve gençler için camiye hayatlarının vazgeçilmezi kılmalıdır.

Almanya’da birçok cami derneğinin bu manada örnek faaliyetleri, gelecek açısından ümit vericidir. Hayatımda en zevk aldığım işlerden birinin camide gençlerle birlikte olmak olduğunu söylemeliyim. Türkiye’deki gençlerin Avrupa aşkıyla yanıp tutuştukları bir dönemde, Avrupa’da doğmuş, büyümüş bu gençlerin gözlerindeki parıltıyı görmek; gönüllerindeki Allah ve Peygamber aşkını hissetmek, ne büyük bir devlettir! İslâm güneşinin Batı’dan doğacağı müjdesi, sanki ilk meyvelerini veriyor gibi. Rabbim, bu manada gayret eden Müslümanların ve cemaatlerin sayılarını artırsın!

Spor, Müzik, Sanat, Hobi

Bunların her biri ayrı ayrı ele alınabilecek önemli konular olsa da üzerinde durduğumuz bağlam açısından birlikte değerlendirilebilir. Bu meşgaleler, çocuğumuzu hem ruhen hem zihnen hem de bedenen geliştirecek hayati faaliyetlerdir. Bazı çocukların bu alanların hepsine karşı ilgi ve becerisi olsa da bazıları yalnızca birine odaklanabilir. Her hâlükârda, çocuğun masa başında ve ekran karşısında olmasına engel olacak en temel ve sağlıklı çarelerden biri; gençlerimizin bu alanlardan birinde yoğunlaşması ve kendini geliştirmesidir. Çocuğu spor yapsın diye antrenörlük yapan veya kulüplerde aktif görev alan arkadaşlar tanırım. Bazı çocuklar, kimilerine nispetle daha müşkül-

pesent ve daha fazla ilgiye muhtaç olabilirler. Anne-baba, çocuğun ihtiyacı ne kadarsa o kadar yanında olup evladını bu tür faaliyetler için desteklemelidir.

Yaşadığım garip bir tecrübe de çocukları yönlendirirken neye, ne kadar değer vermemiz gerektiğini bazen karıştırmamızdır. Demek istediğim; çocuğun beden gelişimi kadar dinî ve manevî eğitimi de bir o kadar kıymetlidir. “Ağaç yaş iken eğilir.” demiş eskiler. Çocuk, kendi dinî değerleri hakkında evde aldığı eğitimi, daha özel mekânlarda geliştirmelidir. Müslüman bir çocuk, bir spor kulübünde sosyalleştiği gibi; aynı zamanda dinini ve ahlâkını öğreneceği bir cami derneğinde de bulunmalıdır. Bazı ebeveynlerin, çocuklarının spor veya müzik eğitimi için gösterdikleri titizliğin onda biri kadar, karakter ve ahlâkî eğitim için titizlenmediklerini görmek insanı üzüyor. Dolayısıyla genç, her insan gibi hem ruhunu hem de beden ve zihnini geliştirecek faaliyetleri birlikte yürütmelidir. Bunu ayarlayacak olan ise birinci derecede anne-babadır. Spor için her yere çocuğuyla giden ama çocuğunun gittiği caminin yolunu bilmeyen nice ebeveyn tanıdım. Almanya örneği başta olmak üzere tüm Avrupa, bu anlamda camilerin aynı zamanda sosyal faaliyetlerin yürütüldüğü yerler olması açısından gençler ve aileler için çok güzel fırsatlar sunmaktadır.

Abi-Abla

Bu tabir belli yapıları ve metotları hatırlatsa da hayatın içinde çok önemli bir değerdir. Bu, Müslüman olmanın yüklediği bir sorumluluktur. Buna ister abi-abela, ister kardeşlik hukuku diyelim. Birçok

insanın yetişmesinde, kendisine örnek aldığı bir büyüğü veya abisi önemli bir rol oynamıştır. Çoğunlukla ebeveynin sözüne kulak vermeyen bir genç, gönülden bağlı olduğu abisini kırmaktan çekinir. Dolayısıyla anne babalar, her şeyi bizzat kendileri yapmaya çalışmayıp, bu konuda akıllıca yönlendirme ve tercihlerle çocuklarını abilik, ablalık yapabilecek güzel insanlarla tanıştırmalıdır. Burada cemaatlerin yadsınamaz bir rolü ve vazifesi olduğu ortadadır. Toplum içinde ve bulunduğu mekânlarda böyle sosyal bir ilişki ve sevgi bağı oluşturmadan başarılı olmak mümkün değildir.

Örnek insan

Bu, bir yönüyle kendi hayat tecrübesinin bana öğrettiği bir hakikat diye düşünüyorum. Hayatıma yön veren hocaları ve büyüklerim olmasaydı, herhalde evde başladığımız güzel hikâyeler hep yarım ve sonuçsuz kalırdı. Rabbim önümüze, ruhumuza ve gönlümüze dokunan; kendine kul olmanın zevkine nasıl varılacağını öğreten güzel insanlar çıkarttı. İşte bütün mesele burada düğümlü.

Gençleri motive eden şeylerin başında haz ve heyecanın geldiği açıktır. Bir gruba ait olmak, aidiyet hissi bugün de gençleri bir araya getiren en önemli sebeptir. Farklı olmak, gencin fitratında; akan deli kanında vardır. Öyleyse yukarıda sıraladığımız bütün bu mekân ve imkânlar, bu aşk ve zevkin kazanılma merhaleleri olmalıdır. Eğer Hz. Mus'ab b. Umeyr'in, Hasan ve Hüseyin Efendilerimizin iman aşkı; gençlerimize ailede başlayan, cami ve sosyal çevreyle devam eden eğitim sürecinde tattırılabilirse; bu takdirde kapitalizm ve hedonizmin yalancı konforu onu aldatmaya yetmeyecektir.

nizmin yalancı konforu onu aldatmaya yetmeyecektir.

Peygamber Efendimizin hadis-i şerifte buyurduğu, imanın tadına varmanın yolunu ve yöntemini bir şekilde gençler için yeniden keşfetmemiz gerekir. Efendimiz (sav.) şöyle buyurdular: *"Üç şey vardır ki, bunlar kimde bulunursa o kişi imanın tadını alır: Allah ve Resûlü'nü her şeyden çok sevmek. Sevdiğini sadece Allah için sevmek. Allah, kendisini küfür bataklığından kurtardıktan sonra tekrar küfre dönmeyi, ateşe atılmak kadar korkunç ve tehlikeli görmek."* (Buhârî, Müslim). Abdulfettah Ebu Ğudde'nin «İslam zevktir» dediği hakikat de budur. Bütün mesele; yapıp ettiklerimizle, aldığımız tedbirlerle çocuğumuza ve genç Müslümana bu lezzeti tattırmaktır. Bunu başardığımızda artık geçici zevkler ve hevesler ne kulluğun ne de bunu gerçekleştirmenin gereği olan sorumluluğu kuşanmanın önünde bir engel olacaktır.

Bütün bunları özetleyen şu ilahi uyarıyla sözümüzü taçlandıralım:

"Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun!" (Tevbe, 119). Ümmete ve bizim nesle düşen en önemli görev; bu gençlerin sırtlarını dayayabilecekleri, bitmez tükenmez gençlik ateşinin harladığı fitnelere karşı sığınabilecekleri güvenilir limanlar olmak ve kurmaktır. Onlara abi ve hami olmayı Rabbim bize nasip etsin! Ne mutlu gençliğini Allah'a kullukla geçiren ve hiçbir gölgenin olmadığı o günde, Arş'ın gölgesinde gölgelenecek gençlere!

Ne mutlu gençliğini Allah'a kullukla geçiren ve hiçbir gölgenin olmadığı o günde, Arş'ın gölgesinde gölgelenecek gençlere!

Kayıp Neslin Çocukları

Recai KAYA

Hamd, Allah'a mahsustur. Salât ve selâm, Resûlullah'ın ve inananların üzerine olsun.

Bazen tefekkür ediyorum, düşünüyorum da bizler, 50'li, 60'lı yaşlardaki nesiller olarak, hayatın şimdiye kadarki olağan, doğal akışı içerisinde sanki kayıp bir nesli temsil ediyoruz.

Çocukluğumu, gençlik günlerimi ve geçmiş yıllarımı hatırlıyorum. Bizler babalarımıza, annelerimize, hatta komşu ve tanıdık tanımadık büyüklerimize karşı saygılı ve mütevazı bir davranış içerisindeydik. Üstelik bize kimse böyle davranmamız gerektiğini öğretmemiştir, bu doğal bir davranıştır.

Anne babalarımızın karşısında el pençe divan dururduk. Çocukluk, gençlik yıllarımı hatırlıyorum da harçlığım bittiğinde istemeye utanır, isteyemezdim babamdan. Eğer bir köşede oturuyorsam babam, "Harçlığın mı yok?" diye sorardı. Ancak o zaman isterdim harçlık. Bizler o zamanlar, hayatın içinde yaşımıza göre gücümüz neye yetiyorsa evin işini yapardık. Evde herkes iş birliği içinde evin işlerini üstlenirdi. Acısıyla tatlısıyla doğal bir yaşantımız vardı.

Günümüz gençliği gibi ne psikolojimiz bozuktu ne de bu kadar sıkıntılarımız vardı; o yıllardaki onca yokluğa rağmen... Yılda bir defa bayramda bayramlık alınırsa bizden mutlusu yoktu. Sonra şartlar zamanla değişti.

Önce anne babasının önünde el pençe divan duran bizler, sonra çocuklarımızın önünde el pençe divan durmaya başladık. Aman biz yemedik onlar yesin, biz giymedik onlar giysin, biz almadık onlar alsın, biz çektik onlar çekmesin...

Sonrasında ne oldu? Psikolojisi bozuk, mutsuz, doyumsuz, hiçbir şeyden tatmin olmayan, hiçbir şeyi beğenmeyen; alınan hiçbir nimetin kıymetini bilmeyen, istediği alındıktan sonra hemen başka bir istekle karşımıza çıkan; alınmayınca da bunalıma giren, psikolojisi bozulan bir nesil ortaya çıktı.

Ne verirse verelim mutlu olmuyorlar, tatmin olmuyorlar, kanaat etmiyorlar. İş veriyorsun, yapmıyorlar; yapsalar da zorla yapıyorlar. Hemen yaptıkları işten bıkıyor, usanıyorlar. İnsanlarla ilişkileri en asgarî düzeyde. Sanal dünyada kendilerine bir mekân seçmişler, ilk fırsatta hemen o sanal mekânlarına giriyorlar ve kimsenin oraya yaklaşmasını da istemiyorlar. Yaklaşan veya müdahale etmek isteyenlere de şiddetle karşı çıkıyorlar.

Peki, bu çocuklar kendileri mi böyle oldu, yoksa bizim toplumsal olarak çocuklarımıza karşı yakla-

şımımız mı buna sebep oldu?

Hatırlıyorum da bir gün, uzun yıllar çocuğu olmamış, sonrasında bir erkek çocuk sahibi olmuş bir komşumla sitenin girişinde karşılaştım. Çocuk o zaman yaklaşık 5-6 yaşlarındaydı, elinde küçük bir market poşeti taşıyordu. Babası telaşla koşarak gitti, elinden poşeti aldı. O zaman komşuma dedim ki: *“Komşu, sen ne yapıyorsun böyle? Bu yaptığın doğru değil.”* Komşum, *“Uzun süre çocuğumuz olmadı, ben ona kıyamıyorum. Onun için ben taşıyım o yükü,”* dedi.

Ben de ona dedim ki: *“Eğer böyle yapmaya devam edersen, yarın senin yanında olmadığı zaman o çocuk ayakta nasıl duracak? O zaman senin kıyamadığın çocuğuna başkaları kıyacak.”*

Biz, çocuklarımıza küçükken öğretmediğimiz, yaptırmadığımız şeyleri büyüdüklerinde onlardan bekliyoruz. Sonrasında da büyük bir sıkıntıyı, büyük bir problem yumağını kucağımızda buluyoruz. Ne onlar mutlu ve huzurlu olabiliyor, ne de biz. Ve bizler, nasıl büyüklerimizin karşısında el pençe divan durmuşsak; sonrasında da çocuklarımızın karşısında, *“Aman psikolojileri bozulasın, aman evden uzaklaşmasın”* diyerek el pençe divan duruyoruz. Geriye dönüp bakıyorum da sanki bizler arada kalmış, kayıp bir nesiliz.

Selam ve dua ile...

Sonrasında ne oldu? Psikolojisi bozuk, mutsuz, doyumsuz, hiçbir şeyden tatmin olmayan, hiçbir şeyi beğenmeyen; alınan hiçbir nimetin kıymetini bilmeyen, istediği alındıktan sonra hemen başka bir istekle karşımıza çıkan; alınmayınca da bunalıma giren, psikolojisi bozulan bir nesil ortaya çıktı.

Çağdaş Cahiliye Gençliği Kangrenleştiriyor

Mucahid YILDIZ

“Andolsun asra ki, insanlık hüsrandır (ziyandır). Ancak, iman edip de sâlih ameller işleyenler, birbirlerine hakkı tavsiye edenler, birbirlerine sabrı tavsiye edenler başka. (Onlar ziyanda değildir.)”
- **Asr Suresi**

Cenâb-ı Mevlâ, Hz. Âdem (a.s.) ile Havva validemizi cennetine koyup orada hayatlarını devam ettirdiğinde, o cennet bahçelerinde yediklerinden, içtiklerinden, gezip gördüklerinden ve her türlü faaliyetlerinden elbette haz alıyorlardı. Orası zaten bir zevk ve safa yurdudur. Malûm olduğu üzere Allah'ın yasakladığına uzandıkları zaman, oradan dünyaya sürgün edildiler. Ve dünyadaki zevk ve safa, helâl/haram sınırları içinde Cenâb-ı Hak tarafından belirlendi. Artık ahiret hayatını kazanmak isteyenler için, hudutsuz bir haz dünyada mümkün değildir. Diğerleri dahi belli sınırları aşamazlar. Hazza doyumsuzluk insanı helâke götürür.

Yeryüzünde insanoğlu var olduğundan beri haz duymak, zevk u safa içinde yaşamak yalnızca gençliğin değil, tüm insanlığın içinde bulun-

Yukarıda mevzu bahsettiğim Sanayi Devrimi sonrası insanlar, günümüzde olduğu gibi ferdiyetçi (bireyci) bir hayata sürekli itilmekte. Şeytani güçler bu şekilde insanların cemiyet hayatından uzaklaşmasını isterken, bir araya gelerek güçlenip kapitalist sömürü düzenine karşı ayaklanmalarını istemiyor.

duğu bir imtihandır. Ancak gençler, tecrübeleri itibarıyla çok yeterli olmadıklarından, şeytanın en çok kullandığı “haz duyma” tuzağına daha çabuk düşmektedirler.

Batı’da Sanayi Devrimi’yle birlikte küresel kapitalist güçler, ceplerini daha çok doldurmak, güçlerini daha çok artırmak için insanları kendilerine nasıl daha bağımlı hâle getirebileceklerinin yollarını aradılar. Hâlen de bu konudaki çalışmalarını sürdürüyorlar. Şimdiye kadar buldukları yöntemleri uygularken yeni yöntemler de geliştiriyorlar. Öncekilerden ziyade son tatbik ettikleri şeytani oyunlara bir göz atalım.

Günümüzde en büyük saptırıcı aracın internet olduğu kanaatindeyim. Hele de artık yaşına bile girmemiş bebeklerimizin dahi dikkatini çeken akıllı cep telefonları var ki onunla bir resim çekmek istediğinizde hayvanlar bile dönüp bakıyor. Elbette kulancı helal/haram sınırlarına

riayet ediyorsa bu şeytani tuzağa düşmesi mümkün değildir.

Cenâb-ı Rabbü’l-Âlemîn nasip etti; yaklaşık 25 yıl önce insani yardım yapmak için Habeşistan’a gittik. Açlık felaketinin köyleri kasıp kavurduğu ve çok sayıda insanın hayatını kaybettiği bu bölgelerde gıda yardımı yapabiliştik. O yıllarda bu dünyanın ücra köşelerinde internet ve cep telefonları yoktu. Günümüzde ise en gelişmiş Batılı şehirlerde nasıl yaygın ise Afrika’nın ya da Güney Amerika’nın en fakir bölgelerinde bile bu telefonların herkesin elinde olduğunu görüyoruz.

Yukarıda mevzu bahsettiğim Sanayi Devrimi sonrası insanlar, günümüzde olduğu gibi ferdiyetçi (bireyci) bir hayata sürekli itilmekte. Şeytani güçler bu şekilde insanların cemiyet hayatından uzaklaşmasını isterken, bir araya gelerek güçlenip kapitalist sömürü düzenine karşı ayaklanmalarını istemiyor.

İnsan doğar, yürür, büyür, gençleşir, orta yaşa gelir, daha sonra ihtiyarlık ve nihayet dünyadan âhirete irtihal eder. Bütün bu safhaların bir nizam ve intizam içinde olması elzemdir. Ebedî hayatı kazanmak için bu şarttır. Tek çare, İslam'ın emir ve yasakları dairesinde bu hayatı yaşamaktır.

Şayet toplanacaklarsa kendilerinden geçerek uyuştukları, hoplayıp zıplayarak haz aldıkları musiki değeri olmayan konserlerde ya da her türlü küfrün yaygın olarak duyulduğu futbol maçlarında toplanmalarını istiyorlar. Hoş, bu hesapları da şimdi geri tepiyor. Zira Aksa Tufanı sonrasında özellikle Batı'da birçok pop konseri ve futbol maçının Filistinlilere destek, Siyonist rejimi protesto gösterilerine dönüştüğüne şahit olduk.

Küresel şer güçlerin tatbik ettikleri bu oyunlar aslında tüm insanlara yöneliktir. Ancak daha önce de ifade ettiğim gibi bu tuzaklara düşen çocuklarımız ve gençlerimiz, kendilerini bu saldırılara karşı savunma konusunda yetersiz kalıyor.

Bu durumun asıl mesulleri çocuklarımız ve gençlerimiz değil, bizleriz. Zira o gençleri büyütüp yetiştirenler bizler değil miyiz? O hâlde, zararın neresinden dönerssek kârdır düsturu ile A'dan Z'ye her şeyimizi sorgulayalım. Neleri doğru, neleri yanlış yaptığımızı

gözden geçirelim. Çocukları olanlar, torunları olanlar.. Hepimiz bu konuda otokritik yapmalıyız. Tencitler olmadıkça daha doğrusuna ulaşmamız imkânsızdır.

İnsan doğar, yürür, büyür, gençleşir, orta yaşa gelir, daha sonra ihtiyarlık ve nihayet dünyadan âhirete irtihal eder. Bütün bu safhaların bir nizam ve intizam içinde olması elzemdir. Ebedî hayatı kazanmak için bu şarttır. Tek çare, İslam'ın emir ve yasakları dairesinde bu hayatı yaşamaktır.

Burada, hassaten gençlerimizin yaşadığı sıkıntılar üzerinde durduğumuz için çağdaş cahiliyenin çocuklarımızı zehirlemesinden nasıl kurtulabiliriz, nasıl bu zehirlenmenin önüne geçebiliriz sorusuna cevabımız; en temelde elbette aile terbiyesi, cemiyet terbiyesi ve eğitim olacaktır. Devletin en önemli görevlerinden biri de nesli muhafazadır. Bunun için eğitim kurumları çok mühimdir. Fakat bunlar hakkında bir şeyler ifade etmeden önce, ailede anne babaya düşen görevler nelerdir,

bunlar üzerinde biraz duralım.

Günümüzde şahit olduğum bazı önemli hususlara dikkat çekmek isterim. Genç anne babaların çocuklarıyla meşguliyetlerinde en büyük noksanlık, tatlı-sert olmayı çok ihmal etmeleridir. Yani bir kısmı aşırı sert davranırken, bir kısmının ise hadsiz, hudutsuz bir şekilde çocuklarını şımarttıklarını görüyoruz. Bu hususta elbette en güzel misal, Hz. Rasûl-i Ekrem Efendimizin hayatıdır. Onu çok iyi okumak, anlamak ve tatbik etmek zorundayız. Aile hayatından alacağımız çok büyük dersler vardır.

Çocuklarımıza, gençlerimize hayatı daha iyi tanımaları, dünyanın yalnızca zevk ve sefa sürme yeri olmadığını anlamaları için birtakım fırsatlar vermeliyiz. Mesela, okul tatillerinde bir yerde çalışarak kazanç elde etmeleri, bu kazançlarıyla aile giderlerine ortak olmaları yahut kendi harcamalarını karşılamaları, onlara çok şey öğretir. Kazandıklarından, biriktirdiklerinden ihtiyaç sahiplerine tasadduk etmeyi öğretmek ve bundan duyacakları huzurun tadına varmalarını sağlamak gerekir.

Devletin eğitim konusundaki hassasiyeti de çok mühimdir. Eğitim açısından Batı'da gördüğümüz gidişatın hiç de iç açıcı bir durum arz etmediğini belirtmek isterim. Son elli yıldaki Amerikancı akımın, özellikle film sektörüyle tüm dünyada yaptığı tahribatın en fazlasını Avrupa'da görebiliriz. Maddî bakımdan, teknolojik vb. gelişmeler var gibi görünse de manevî alanda Batı büyük bir bunalım içindedir. Memleketimizde gençler hangi problemlerle karşı karşıya ise, aynısı Avrupa'da

da yaşanmaktadır.

Aksa Tufanı ile dünyanın birçok yerinde olduğu gibi Batı'da da insanların bir kısmı bir sarsıntı, bir kıpırdanma yaşadı. Mısır'daki Trump'ın "barış tiyatrosu"ndan sonra bazı yerlerde bu hareketlilik azalmış olabilir. Ancak bir kere küllere üflendi ve sönmeye yüz tutan ateşin korları yeniden alevlenmeye başladı. Küresel şer güçler inşallah artık bu cereyanın önüne geçemeyeceklerdir.

Devlet, eğitim konusunu her şeyden daha öncelikli görmelidir. Ekonomik gelişmeler, savunmada görülen ilerlemeler elbette övünülecek şeyler olabilir. Ancak, geleceğimizin teminatı olan gençlerimizin eğitimi konusunda ciddi adımlar atılmazsa tüm diğer gelişmelerin hiçbir değeri olmayacaktır.

Bir asra yakın süredir memleketimizdeki eğitim tahribatı, dünyanın hiçbir ülkesinde bu derece yapılmamıştır. Geçmişle bağları koparılmak istenen bir milletin geleceğinden bahsetmek, abesle iştilal etmekten başka bir şey değildir. O hâlde tahribatın öncesine gidilerek, o zamanın tecrübeleri ışığında günümüz şartlarına uygun bir eğitim sisteminin mutlaka geliştirilmesi gerekmektedir. Çok ciddi ve radikal değişimler yapılmadığı sürece problemler asla bitmeyecektir.

Bir asra yakın süredir memleketimizdeki eğitim tahribatı, dünyanın hiçbir ülkesinde bu derece yapılmamıştır. Geçmişle bağları koparılmak istenen bir milletin geleceğinden bahsetmek, abesle iştilal etmekten başka bir şey değildir. O hâlde tahribatın öncesine gidilerek, o zamanın tecrübeleri ışığında günümüz şartlarına uygun bir eğitim sisteminin mutlaka geliştirilmesi gerekmektedir. Çok ciddi ve radikal değişimler yapılmadığı sürece problemler asla bitmeyecektir.

Yol Üzerine Düşünceler

Durmuş Günay

Prof. Dr., Maltepe Üni.

Bu yazıda, arkasında bulunan sorunlara/sorulara değinilmeksizin, çözümlerine dair ana fikirler maddeler halinde belirtilmeye çalışılmıştır. İleri sürülen fikirlerden, çözümün hangi soruna ilişkin olduğu çıkarılabilir. Amaç, yaşadığımız sorunlar karşısında, yolumuzun ne olabileceğine dair mütevazî düşünceleri paylaşmaktır. "Sorun orada, çözüm işte burada." anlamında bir iddia taşımaz.

1. Hayat, beşer ile insan-ı kâmil arasına çizilen çizgi üzerinde bir yolculuktur. İnsanın biyolojik yanına "beşer" denilmektedir. Beşer, kültür kazanarak insana dönüşür (Duralı, 2023). İnsan olmak, varoluş amacının bilincinde olmaktır. Haz peşinde koşmak, insan için kendini cezalandırmaktır. Haz, doyumsuzluktur; dipsiz bir kovayı doldurmaya çalışmak gibidir. Ne kadar uğraşsanız, dolduramazsınız. Bu yönüyle haz peşindeki tarafımız, beşer yanımızdır. "Beşer şaşar." sözü bu zaafa işaret etmektedir. Hayatın diyalektiği şu şekilde özetlenebilir: Kültür tezdîr, beşer antitez ve insan sentezdir. O hâlde şu denklem yazılabilir:

İnsan = Kültür + Beşer

Bu denklemden kültürün ve beşerin anlamı da çıkarılabilir. Örneğin:

Beşer = İnsan-Kültür

2. Ahlâk da kültürün bir parçasıdır ve sadece insana özgüdür. Ahlâkın teorik yönüne ya da felsefesine "etik" adı verilmektedir. Etik, eylemle birleştiğinde ahlâka dönüşür. "Komşusu açken tok yatan bizden değildir." buyruğunu bilen bir kişi, komşuluk etiğine dair farkındalığa sahiptir. Ancak hastalığında, sağlığında komşusu ile ilgilenmeyen bir kişide komşu ahlâkından söz edilemez. Bilimin etiğinden, bilim adamının ahlâkından; tıbbın etiğinden, hekimin ahlâkından söz edilebilir. Ahlâka dair diyalektik için: Etik tez, eylem antitez ve ahlâk sentez (bileşim) olmaktadır. O halde şu denklem yazılabilir:

Ahlâk=Etik + Eylem.

İslam kültürü, kültürümüzün esasını oluşturur. Doğruluk, söz ile eylemin örtüşmesinde ortaya çıkar. Bir kişinin doğru sözünün, davranışıyla çelişirse bu söz doğru kabul edilmez; kişi, sözünün doğruluğuna inanıyor bile olsa.

3. İnsan olmak, Yaradan'a, varoluşuna sebep olanlara, yaşadığı topluma ve çevresine borçlu olduğunun bilincinde olmaktır. O hâlde var olmak, borçlu olmaktır. Borcunu ödeme sorumluluğunun bilincinden "ödev" doğar. "Ödev" sözcüğü, 'ödemek' fiilinin kökü olan 'öde'ye 'v' eklenerek türemiştir.

Öde + v = Ödev.

4. Ahlâkın ve idrakin temeli edeptir. Edebin özü ise utanmadır. "Allah'tan korkmaz, kuldan utanmaz" sözü, edebın özeti olan bir tanımadır. Edep, yaratılış hikmetinin nezaketidir. Edebin bir ucu hikmete, diğeri ucu ahlâka çıkar.

Edep; Yaradan'ın ve yaratılmışların karşısında, arınmış bir duruşla bulunmaktır. Bu duruş, ön yargılardan, kibirden ve bencillikten sıyrılmış, ruhun berraklığıyla şekillenen saf bir bilinç hâlidir. *Hikmet, edepli duruşun bağıdır.*

5. Günümüzdeki en büyük sorunlarımızdan biri, sürekli sorunları konuşmak ve şikâyet etmektir. Sürekli şikâyet etmek, sorunu ortadan kaldırmaz. Ayakkabının ayağımızı vurmasından şikâyet etmek, onun vurmasını engellemez. Bu yüzden çözüme odaklanmak gerekir. Sorunu bilmek önemlidir; ancak asıl yapılması gereken çözümü konuşmaktır.

Karl Popper (1902-1994) "Hayat, amipten Einstein'e kadar, sorun çözme sürecidir." der (Popper, 2003). Burada bir noktaya daha işaret etmek gerekir: Sorunlar çözmekle ve çözümlenmekle tükenmez. Her çözüm, kaçınılmaz olarak bir başka sorun doğurur. Bilimin gelecekte bütün sorunları çözeceği inancı pozitivistlerin bir dogmasıdır.

6. Beşer, yani insanın biyolojik yönü, haklı çıkma arzusu, kusuru başkasına atfetme, kendine gurur okşayıcı bir rol biçme, iddiacılık, kendine yalan söyleme, kendini yüceltme gibi zaaflarla mâlüldür. Bu zaaflar, ancak insanın beşerî yönüne dair farkındalığı tarafından bertaraf edilebilir (Morin, 2013).

7. İnananlar için bu dünya, Öte'nin bir dipnotudur. Hayatı, Öte'den bu dünyaya bakarak anlamlandırmak ve düzenlemek isabetli bir yaklaşımdır. "Dünya mü'minin zindanı, kâfirin cennetidir." buyurulmuştur. Zindan, çileyle

Hayat, beşer ile insan-ı kâmil arasında çizilen çizgi üzerinde bir yolculuktur.

Özeleştirisi esastır, eleştirisi değil. Çünkü, başkasını eleştiren kişi, gerçekten o konuda daha bilgiliyse neden önceden doğrusunu ortaya koymamıştır? Bilgisizse, bilmediğini nasıl eleştirebilir?

yaşamaktır. Bizim kültürümüzde çile, arzu edilen ve huzur veren bir tecrübedir. “Beni çileden çıkarma” sözü, çilenin içindeki huzuru anlatır. Çileden çıkmak, bu huzuru bozar ve şiddete, çatışmaya yol açar.

8. Bizim kültürümüz bencil değil, "sencil" bir niteliğe sahiptir. Örnek olarak: “*Kendine iyi bak*” ifadesi, Batı kültürüne ait “*take care of yourself*”in Türkçe çevirisidir ve bencillığe çağırın bir yaklaşımı yansıtır. Küçüklerin büyüklere bu şekilde nasihat vermesi, dilimize ve geleneğimize aykırıdır. Bu ifade, dilimizde kökleşmiş “Allah’a emanet ol” ifadesini dilimizden kovmakta ve onun yerini almaktadır. Dil, düşünmenin hem aynası hem de aracıdır. Düşünme dile döküldüğünde düşünce olur. Dil de düşünceyi etkiler.

9. Bir sorunla karşılaştığımızda "Bu sorunda benim de payım olabilir" diyebilmeliyiz. Bu ifade birlikte yaşamının ilkesi sayılsa yeridir. Denize atılan bir taş, denizin tüm su zerrecelerini etkiler. Aynı şekilde her birey, toplumu hem etkiler hem de ondan etkilenir. Üstelik her eylemimiz kaydedilmektedir.

10. Sorunların çözüm anahtarı, “kusur bendedir” ilkesidir. Bu ilkeyi hem kişiler arası ilişkilerde hem de kişi ile toplum ilişkilerinde rehber edinmeliyiz. Çünkü “Düşünmek, bitimsiz bir anlama çabasıdır.” (Heidegger,1998). Eğer kusur gerçekten bizdeyse, bu ilke dolayısıyla düzeltme şansımız vardır. Değilse, kusur karşı tarafta görünüyorsa sabır ve anlayış göstermemiz gerekir. Bu yaklaşım, gerilim ve çatışmaları değil, anlamayı doğurur.

11. Özeleştirisi esastır, eleştirisi değil. Çünkü, başkasını eleştiren kişi, gerçekten o konuda daha bilgiliyse neden önceden doğrusunu ortaya koymamıştır? Bilgisizse, bilmediğini nasıl eleştirebilir? Eleştirisi, eleştirende sahte bir üstünlük duygusu hasıl edebilir ve kişinin kendini aldatmasına yol açabilir. Sahici eleştirisi, eleştirilenin ötesine geçip daha iyisini ortaya koymaktır. “Eleştirisi başkasını yaşamaktır.” (Karakoç, 2019).

12. Sürekli sorunları ve eksikleri konuşmak, zaten mevcut olan üzerine ömür tüketmektir. Oysa çözüm, henüz mevcut olmayan üzerine düşünmeyi gerektirir. Bu, “yaratıcı” yeteneği harekete geçirir. Keşif, icat ve yenilik işte burada ortaya çıkar. Buna karşın, var olan üzerinde sürekli ikamet etmek; tahayyül, tasavvur, tefekkür ve teemmül gibi zihinsel yetenekleri köreltir.

13. Birbirinden etkilenen bireylerden oluşan toplumlar ancak sistem kurabilir. Başkalarının başarılarını takdir etmekte cimri olanlar, ortak işler yürütemezler. Takdir edebilmek, ruh cömertliği ve tevazu ister. Kültürümüzde esas olan, kişinin kendi başarılarını övmesi değil başkası tarafından takdir edilmesidir. Kibir ve gurur, haddini bilmemektir. Haddini aşmak, gezegenin yörüngesinden çıkmasına benzer.

“Marifet iltifata tabidir.” İbn Sînâ (980-1037) şöyle söyler: “Bilim, itibar görmediği yerden göç eder.”

14. Toplum, adanmış seçkin şahsiyetler sayesinde ayakta durur ve gelişir. Şairler, düşünürler, filozoflar, bilim insanları ve sanatçı-

lar; toplumu ayakta tutan sütunlardır. Onlara sahip çıkmak, aslında kendimize sahip çıkmaktır.

15. Günümüzün çağdaş dünyasında, zihin dünyasını ve insan iradesini şekillendiren yeni bir yöntem icat edildi. Bu yöntemin adı: 2016'dan sonra yaygın olarak kullanılmakta olan "Hakikat-Sonrası (*the post-truth*)" terimidir. Topluma hakikatin kendisi değil, neyin hakikat olarak kabul edilmesi isteniyorsa onun benimsetilmesinin yolu bulundu. Böylece hakikatin (doğruluğun) yerine yalanın geçerli olması mümkün oldu. Olgı doğrusunun yerine, algı doğrusu geçti. Hakikat tek, ancak yalanın sayısının sınırı yok. Yalanın dizginleri çözüldü. Kamuyu ve bireyler hakikat yerine icat edilene hakikat olarak algılamaktadır. İletişim teknolojisi ve sosyal medya tarafından, insanın zihin dünyası öngörüldüğü formatta imal edilmektedir.

16. Çağdaş dünyada "almak" amaç haline geldi, vermek ise unutuldu. "Veren el, alan elden üstündür." buyruğu unutuldu. Toplumda üç tip insan grubu olduğu ayırt edilebilir.

Aldığı ile verdiği eşit olmasını gözetenler,

Verdiğinden daha fazlasını alma eğilimi taşıyanlar,

Aldığından daha çok verme eğilimi taşıyanlar.

Verdiğinden daha fazlasını alma eğilimi taşıyanlar, başkasının elinde olanda daima fazlalık ve haksızlık görürler. Bu tip insanların çoğunlukta olduğu toplum, *kriz toplumdur* ve o toplumda

eşya, her tarafından çekiştirilen bir ihtilaf unsuru haline gelir. Aldığından daha çok veren insanların çoğunlukta olduğu toplumda eşya, birbirine sunulan tesanüt (dayanışma) unsuru haline gelir; o toplum *erdem toplumdur*. Kriz toplumunda beşer yanı öndedir, erdem toplumunda insan yanı öndedir.

17. Hürriyet, Özgürlük, Serbestlik

Türkçe literatürde *hürriyet* (*freedom*) sözcüğü ile *özgürlük* sözcüğü eş anlamda kullanılmaktadır. Biz burada hürriyet ve özgürlük terimlerinin farklı anlamda olduğunu ileri sürüyoruz. Şöyle bir diyalektik yapılabilir: Özgürlük tez, serbestlik antitez, hürriyet sentezdir (bireşimdir). O halde

Hürriyet = Özgürlük + Serbestlik

Şimdi bu denklemi kısaca açıklamaya çalışalım.

Özgürlük (*individual autonomy*): Özgürlük, kişinin sağlıklı bir karar verme yeteneğine sahip olmasıdır. Özgürlüğün kökü ruhtadır. Özerklik (*autonomy*), tüzel kişiye ait bir niteliktir. Özgürlük bireye ait bir niteliktir. Dolayısıyla

Özgürlük = *bireysel özerklik* (*individual autonomy*) denilebilir.

Hürriyetin İngilizcedeki karşılığı genellikle *freedom* olarak verilir. Buna karşılık burada kullandığımız anlamıyla *özgürlük*, İngilizcede tek bir sözcükle tam olarak karşılanmamaktadır. Bu durum, özgürlük kavramının Türkçede kendine özgü bir anlam alanı bulunduğuna işaret eder.

Serbestlik (*liberty*): Kişinin hare-

Başkalarının başarılarını takdir etmekte cimri olanlar, ortak işler yürütemezler. Takdir edebilmek, ruh cömertliği ve tevazu ister.

Modern bilimde ise öznenin (bilim adamı) ve bilgi nesnesinin (fizik evrenin) Yaratıcı ile bağı koparılmıştır. Modern bilimin ontolojik zemini (bilgi nesnesi), fiziksel evrenden ibarettir. Öznenin tasavvurunda Yaratıcının mevcudiyeti söz konusu değildir.

ket etmesinde, eylemde bulunmasında engel bulunmaması hâlidir. (a) Hapiste bulunan ancak karar verme iradesine sahip olan bir kişi özgürdür, ancak serbest değildir.

(b) Serbestçe seyahat edebilme engeli bulunmayan bir kişi, karar verme iradesini yitirmişse —örneğin uyuşturucu bağımlısı ise— serbest fakat özgür değildir.

(c). Hapiste bulunan kişi, diyelim uyuşturucu bağımlısı ise, dolayısıyla karar verme iradesine sahip değilse özgür değildir, zaten serbest de değildir. Bu kişi hem özgür değil hem de serbest değildir. O halde hür değildir.

Sonuç olarak:

(d) Hürriyet (*freedom*), iradesini kullanma ve hareket etme (eyleme) yeteneğine sahip olan kişi hem özgür hem de serbesttir; dolayısıyla hürdür.

Hürriyete sahip olan kişiye hür kişi denilir. Hürriyet, hareket etme/seyahat serbestliğini de içererek özerklikten daha geniş bir anlama sahiptir. Sonuç olarak:

Hürriyet = Özgürlük+ Serbestlik

18. Bütün medeniyetler bir din temeli üzerinde doğmuştur. İslam Medeniyeti de İslam dinine dayanır. Kültür, medeniyetin formudur. Şu metaforu yapabiliriz: Binanın projesi kültüre, kendisi medeniyete karşılık gelir. Medeniyet, formun malzeme ile ete kemiğe bürünmesidir. Bina projesi (formu) ile malzemesi birbirinden ayrılamaz. Bina yıkılırsa formu kaybolur, malzeme yığını haline gelir. Şu formül yazılabilir:

Medeniyet = Kültür + Tabiat (Malzeme)

Kültür tez ise, tabiat antitez ve medeniyet sentezdir. Bu formüldeki tabiat (malzeme) sadece fiziksel nesnelere kapsamaz, manevi unsurları da içerir. Musikiyi düşünelim: Sesin fiziksel yönü tabiata, notalardan oluşan makam *kültüre* karşılık gelir.

Aristoteles'ten (MÖ 384-322) beri her varolanın dört nedeni vardır: Varolanın faili, formu, malzemesi ve amacı. Medeniyetin de varoluşunun dört nedeni vardır. İslam medeniyetini düşünelim: Formu İslam kültürü, faili İslam milleti, malzemesi tüm maddi ve manevi unsurlar, amacı İslam'ın metafizik amacıdır. İlk peygamber Hz. Adem'den son peygamber Resûlullah'a kadar bütün peygamberlerin ümmetleri ve yeryüzündeki bütün müminler İslam milletinin mensubudurlar. Medeniyet yaklaşımı bir birlik (*tevhid*) bakışıdır. Bütüncül bir yaklaşımdır. Medeniyete dahil olmayan bir şey yoktur.

19. İlim ve bilim kavramlarına değinmek gerekirse; ilimde, bilen insan (ilim adamı/özne), yöneldiği nesneye (fizik ve metafizik evrene) Yaratıcının mevcudiyeti tasavvuru içinden bakar. İlimde hem öznenin (ilim adamının) hem de bilgi nesnesinin (fizik ve metafizik evrenin) Yaratıcı ile bağı söz konusudur. İlimde hem mevcut bilgi hem de yeni ortaya konulmuş bilgi *ilmi* sayılır. Dolayısıyla, hem yeni bir bilgi ortaya koyan hem de mevcut bilgiye sahip olan kişi ilim adamıdır.

Modern bilimde ise öznenin (bilim adamı) ve bilgi nesnesinin (fizik evrenin) Yaratıcı ile bağı

koparılmıştır. Modern bilimin ontolojik zemini (bilgi nesnesi), fiziksel evrenden ibarettir. Öznenin tasavvurunda Yaraticının mevcudiyeti söz konusu değildir.

Modern bilimde araştırma sonucunda ilk defa ortaya konulan bilgi bilimdir; ortaya koyan kişi bilim adamıdır. *İlim* ve *bilim* kavramları arasında kesişme alanları var ise de ontolojik ve epistemolojik açılardan farklar vardır. Doğal olarak, yukarıda işaret edildiği üzere, ilim adamı ve bilim adamı kavramları arasında da farklar vardır.

20. İrfan, “bilme” anlamına gelir. Ancak bu bilme, aynı kökten gelen diğer kavramlardan —örneğin ilimden —farklıdır. İrfan, iç dünyaya ait, *enfüsî* bir bilgidir; kişinin bizzat kendisine dair olduğu için öznel (*subjektif*) niteliktedir. Yaşanarak, tecrübe edilerek ve basiret gözüyle edinilen kalbî bir idraktır. Bu tür bilgiye sahip olana *ârif* denir (Günay, 2023).

Her tür bilme eylemi, nihayetinde kişinin kendisinden başlar. Dolaşısıyla nesnel bilginin kökünde öznel bilgi bulunur; bu öznel bilgi aynı zamanda örtük (*zımnî/tacit*) bilgidir. İlmî bilgi ise dış dünyaya aittir; *afakî*dir ve emek ile kazanılan (*kesbî*) bilgidir (TDV İA).

Resûlullah’a atfedilen “*Men arafe nefsehû fekad arafe Rabbehû*” (Kendini bilen, Rabbini bilir) sözü, bilginin merkezinde insanın kendisini bilmesinin bulunduğu gösterir. Rabbin ve O’nun mülkü olan âlemin bilgisine ulaşmak da kişinin kendi nefsinin bilmesiyle başlar. Bu bilme tarzı irfanî bilgidir. İrfanî bilgi, ilmî bilgiye (*kesbî* bilgiye) yönelik gayretle başlar; kişiye hikmet veri-

lirse (*vehbî* bilgi), irfan seviyesine ulaşır.

İrfanı anlatan bir bilgelik sözü: “*Kusurunu bilmek gibi irfan olamaz.*” Kişinin nefisinde taşıdığı zaaflar ancak bu zaafların bilgisi sayesinde bertaraf edilebilir (Morin, 2013). Çünkü beşerin zaafları hakikatin üstünü örter, görünmesini engeller. “Ârif’e tarif gerekmez” sözünün anlamı da budur: Zaafları giderilmiş olan ârifin kalbine hakikat doğmuştur; hakikat ona ayan olmuştur, artık dışarıdan tarife ihtiyaç kalmamıştır.

Şeyh Gâlib’in (1757–1799) meşhur beyti şöyledir:

Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen Merdüm-i dâde-i ekvân olan âdem-sin sen

(*Kendine iyilikle ve güzellikle bak; çünkü sen âlemin özüsün, Yaratılmışların gözbebeği olan insansın.*)

Zâtına hoşça bakmak, yani kendine iyilikle bakmak, kendini anlamının ön şartıdır. Çünkü varlık, olumlu ve iyilikle bakışa gizini ve bilgisini açar. İnsan âlemin özü ve yaratılmışların gözbebeği olduğuna göre, insanı anlamak üzerinden âlemin bilgisine de ulaşılmış olur.

Kaynakça

- Duralı, T. (2023). *Felsefe Bilim Nedir?* 7. Baskı. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Günay, D. (2023). “İrfan Kavramı Üzerine”. *Anadolu Mektebi Yazar Okumaları Dergisi*, Sayı: 1. İstanbul: Anadolu Mektebi Yayınları.
- Heidegger, M. (1998). *Bilim Üzerine İki Ders*. (H. Hünler, Çev.). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Karakoç, S. (2019). *Düşünceler I: Kavramlar*. 8. Baskı. İstanbul: Diriliş Yayınları.
- Magee, B. (2003). *Karl Popper’in Bilim Felsefesi ve Siyaset Kuramı*. (M. Tunçay, Çev.). İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Morin, E. (2013). *Geleceğin Eğitimi İçin Gerekli Yedi Bilgi*. (H. Dilli, Çev.). 4. Baskı. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- TDV İslam Ansiklopedisi, “Marifet” maddesi.

Sosyolojileri Değiştiren Tarihi Örnekler ve Bu Bağlamda Gazze'nin Geleceğe Açtığı Pencere -I

Yusuf YAZAR

Bir toplumun ya da geniş bir coğrafyada bulunan toplumların sosyolojik yapı ve durumları (hayata, kendilerine, içinde buldukları coğrafyaya ya da uzak çevrelere ve dünyaya bakışları, toplumsal yapıları, genel tutum ve davranışları –hayat tarzları–), o coğrafyada tezahür etmiş bazı büyük etkilerle belli bir süreçte bir şekilde farklılaşıp değişebilir ve bu farklılaşma ile değişme, giderek dalga dalga diğer coğrafyalara da yayılabilir.

Sözünü etmiş olduğumuz bu büyük etkileri meydana getiren gelişme ya da olgular, nitelik itibarıyla çeşitli olabilir.

İyi bilinen tarihi örnekleriyle anacak olursak: İlahi müdahale de diyebileceğimiz, bir peygamber aracılığıyla bir topluluğa ve o topluluk aracılığıyla insanlığa kendi fitratının (yaratılış kodlarının) hatırlatılması; M.S. 4. ve 5. yüzyıllarda yaşanan ve Türk boylarının ekonomik ve siyasî nedenlerle ve birçok keresinde fetih arzusu eşliğinde Orta Asya'dan batıya (Hazar ve Karadeniz üzerinden) göçleri; bir bölge toplumlarının ekonomik boyutlu büyük bir sıçrama yaşamasına vesile olacak bir yer altı zenginliğinin keşfedilip bundan yararlanılabilir bir durum ortaya çıkması; Türklerin batıya doğru olan göçlerinin (bu kez hedef, o sırada Bizans toprağı olan Anadolu olacaktır) de yinelenmesine yol açacak olan Moğol fırtınasının o dönemde (13. ve 14. yüzyıllarda) bilinen dünyanın yaklaşık yarısında kendisini hissettirmesi; benzer şekilde Osmanlı ordularının “kolonizatör Türk dervişleri” ve akıncılar öncülüğünde ve eşliğinde Balkanlarda “*ilâ-yı kelimetullah*” motivasyonu ile başlayan (15. yüzyılın ilk yarısında) ve Viyana'ya kadar devam eden

ilerleyişleri ve bu topraklara 19. yüzyıl sonlarına kadar hükmetmeleri; yirminci yüzyılda meydana gelmiş iki örneğinin (Birinci ve İkinci Dünya Savaşları) bıraktığı izleri hâlâ görülebilen ya da etkileri hâlâ hissedilebilen büyük savaşlar; dünyanın az bilinen bölgelerinde yürütülen, sömürgecilik ve köle ticareti için öncü keşif kolu rolü oynamış olan ‘coğrafi keşifler’ adı altında anılan faaliyetler; sömürgecilik ve köle ticareti gibi bir mezalimin geniş bölgelerde yüzyıllarca sürdürülmesi ve bir gündönümünde bu mezalime karşı başlatılan desantı isyan, direniş ve bağımsızlık mücadelelerinin yıllarca sürdürülmesi ve siyasî bağımsızlıkların kazanılması süreci –dekolonizasyon–; millî devlet ve milliyetçilik düşüncesinin yelkenlerini güçlü bir rüzgârla dolduran ve insanın dünyaya ve hayata bakışını etkilemiş olan 1789 Fransız Devrimi ile, kurumlaştırdığı ateist ideolojik bakış ve tavır ile 1917 Bolşevik Devrimi; Filistin’de olduğu gibi, o toprakların yerlisi Filistinlilerin torunları olan topluluğun, büyük güçlerin de destek ve himayesine sahip olan ve soykırımcı ahlak ve tarzını Hitler faşizminden miras aldığı görülen Siyonist mezalim karşısında yıllar boyu ve ölüme bir direnişi gerçekleştirmiş ve gerçekleştirmekte olması.

Bu örneklerle tanımlanabilecek durum ya da olgu kategorilerine, özellikle iletişim ve ulaşım da teknolojik yenilik, icat ve gelişmelerin gerçekleştirilmesini ve siyasî erkin, vahiy kaynaklı inanç oluşumuna yönelik tahrif ve tahrip edici müdahalelerini, belli coğrafyalardaki sosyolojiye etki yapan önemli faktörler olarak özellikle ilave etmek doğru olacaktır.

Bir kısmını sıraladığımız bu ve benzeri başka durum ya da olguların herhangi birinin yaşanması, geçmiş yüzyıllarda tekraren yaşanmış olduğu gibi geniş coğrafyalardaki sosyolojiye etkiler.

Biz, farklı kategorilerde bu ismen zikretmiş olduklarımızdan, bugünün dünyasını anlamak açısından üst sıralarda olduğunu düşündüğümüz birkaçına, bir dergi yazısı çerçevesini biraz zorlayarak da olsa, kısaca yer verdik.

* * * *

Tarih boyunca sosyolojik değişime yol açan etkenlerin en önemlisi, insanın tabiatı gereği Yaratıcı’nın insana olan uyarı ve mesajlarına dayalı olarak kurumsallaşan dinî inanışların vaaz edilmesidir. Dönem dönem ilahî mesaja dayalı dinî inanış kadar etkili olma zemini yakalamış olan ve genellikle dinî inanışa ya da dinî inanışın yansımalarıyla örülü bir düzene karşı, örtülü ya da açık bir meydan okuma ve başkaldırıyla kendisine alan açan; dolayısıyla bir şekilde inkâr odaklı olan ya da o hâle dönüşen dünya görüşleri ve ideolojiler — kökleri genel olarak Rönesans dönemine kadar giden ve “rasyonalizm”, “pozitivizm” ve “modern bilimi tek rehber edinme” ya da “bilimselcilik” gibi düşünce akım ve yaklaşımlarını temel almış Aydınlanma ideolojisi ve onun yansımalarını da içeren sosyalizm, kapitalizm vd. — de sosyolojiyi değiştirebilme etkinliğine ulaşabilen etkenlerdir.

Peygamberin rolü, Yaratıcı’nın mesajıyla insandaki fitrat ateşini harlamaktır; yani peygamberin yaptığı, insana yabancı ve dışarıdan bir güncelleme değildir. Ona

yaratılış amacını ve kulluk görevini hatırlatmaktır; insanın yaratılıştan sahip olduğu bazı potansiyellerin harekete geçmesini sağlayabilecek bir ışık saçmaktır. Bu bağlamda, Hz. İbrahim’in “put kırıcı” nitelikli yaklaşım mirası, çağlara yayılan bir etkidir ve bugün de sosyolojiler üzerinde altüst edici bir esin kaynağıdır. Bunun içindir ki içindeki huzursuzluk ateşi Asaf Hâlet’e “İbrahim, içimdeki putları devir” dedirtir. Ve bunun içindir ki “din” dendiğinde akla gelen “kök” isimdir İbrahim ve yaydığı isyan kokusuyla “İbrahimi” olmak, fitratın uzağına düşen sosyolojiler için tek başına bile tehdittir, dönüştürücüdür.

Sosyolojilerin değişiminde en büyük etken olarak, insanın tarihi boyunca birçok kez tekrarlanmış bir ilahî müdahale yolu olan bir peygamberin uyarıcı ve müjdeleyici mesajla zuhurunun bir örneği — aslında son örneği — insan fitratına yabancılaşmanın zirve yaptığı bir bölgede, İbrahimi çizginin ufuk ismi olan Hz. Muhammed’in başlatmış olduğu evrensel uyarı ve davettir. Onunla gelen mesajın hızlı ve derinden farklılaştırıcı, dönüştürücü etkisinin; algı mühendisliğine ihtiyaç duyurmayacak bir olgu olarak, ezan seslerinin Batı’da İspanya topraklarında (o zamanki bilinen dünyanın en batı ucunda) ve Doğu’da da İran ve Türkistan topraklarında (bilinen dünyanın neredeyse en doğu ucunda) duyulması için, Hz. Peygamber’in 622 yılında Medine’ye hicreti üzerinden yalnızca 70 yıl gibi kısa bir sürenin geçmiş olması yeterli olmuştur ki bu da bilinen bir vakıadır.

* * *

Yüzyıllarca sürmüş olan sömürgecilik, Batılıların kendi vicdanlarında uç veren rahatsızlığı bastırıp rahatlatmak için kullandığı ve “gelişmemiş” doğuluyu kendisine rağmen medenileştirme misyonunu üstlendiği imasını içeren “beyaz adamın yükü” yaklaşımı da Batılı toplumlarda o yıllardan itibaren görülmeye başlanan sosyoloji farklılaşmasının işareti olmuştur.

Siyasî erkin, vahiy kaynaklı inanç oluşumuna tahrif ve tahrif edici müdahalesinin en net örneği, Roma siyasî erkinin daha ilk yayılmış yüzyıllarında, en üst düzeydeki siyasî otoritenin –genellikle imparatorun– başkanlığında arka arkaya toplanan konsüllerle Hristiyanlık inancına müdahale ederek Hristiyanlığı Roma için siyaseten kullanışlı hâle getirme girişimleridir.

Bilindiği gibi bu girişimlerle, mevcut ve sayılarının yüzü aşkın olduğu belirtilen İncil nüshalarından yalnızca dört tanesi kanonik (akredite, yani resmen makbul kabul edilmiş) olarak belirlenmiş; yeterince kullanışlı hâle gelmemiş görülen diğerleri ve bu metinlerin takipçileri ise sapkın ilan edilerek takibata uğramışlardır.

Böylece siyasî erkin, Hristiyanlığın tanımlayıcı kaynaklarına müdahalesiyle, dolaylı olarak Hristiyan toplumunun sosyolojisi ciddi biçimde yeniden ve yeniden yapılandırılmış; kelimenin en olumsuz anlamıyla “güncellenmiştir.”

Kendilerince Hristiyanlığın aslî karakterini nispeten koruma çabası içinde olanlarsa, örneğin 10. yüzyılda kilisenin varlığına, hiyerarşisine ve müesses hâle gelmiş kurallarına itiraz ederek Bulgaristan ve çevresinde ortaya çıkan; baskı ve takibatlar karşısında daha sonra Saraybosna ve çevresine göç eden ve Osmanlı-Türk sancağı ufukta görünür görünmez neredeyse topluca Müslüman olan Bogomiller, bu topluluklardan (cemaatlerden) biridir.

17. yüzyılda (Reformasyon dönemi-

minde ve o dönemin bir ürünü olarak) İsviçre’de ortaya çıkan Mennonitlerden ayrılan ve daha sonra özellikle ABD’nin Pensilvanya ve Ohio eyaletlerine göç edip yerleşen Âmişler ise örnek gösterilebilecek bir diğer büyük topluluktur.

Sanayileşmeye, modern teknolojiye ve ürünlerine, mevcut kilise uygulamalarına olduğu kadar, ana akım Hristiyanlığın tedavüldeki Tanrı tasavvuruna da tepki gösteren; çocuklarının resmî eğitim kurumlarında eğitim görmesi gibi konularda da itirazı olan Âmiş cemaati, kadim tarım aletlerini kullanmayı tercih eden bir tarım toplumu olmayı seçmiş; isyancı bir ruha sahip olduğunu gösterircesine kilise kurmamış ve resmî okullara çocuklarını göndermemiştir.

Daha önce 5. yüzyılda, Nestûrîler de buldukları yerlerden başka coğrafyalara (İran, Orta Asya ve Çin dâhil) göç etmek zorunda kalmış bir diğer büyük cemaattir.

Resmen meşru kabul edilen Hristiyanlık inanç ve itikadına göre ciddi farklılıklar (kilise otoritelerine göre bu, “sapkınlık” olarak nitelendirilir) taşıyan bu gruplar, bir taraftan Hristiyan toplumunun sosyolojik yapısında yaşanmış sarsıntı ve farklılaşmaları sergilerken, diğer yandan da bugünkü Hristiyan kimliğini taşıdığı düşünülen toplumların sosyolojik yapısını farklılaştırabilecek potansiyellere sahip olduklarını düşündürmektedir.

Mamafih, işaret ettiğimiz bu topluluklar –varlıklarını farklı coğrafyalarda hâlen bir şekilde sürdürenler– de, sanayileşmeyle birlikte özellikle yeni nesille-

rin karşı karşıya kaldığı “işsizlik sorunu” gibi güçlükler nedeniyle sosyolojilerini korumakta zorlanmaktadır.

* * *

“Coğrafi keşifler” diye alabildiğine masum bir başlık altında değerlendirilen faaliyetler, ilgili deniz yolculuklarıyla bir taraftan kilisenin baskı ve kontrolünden kurtulma yönünde yeni bir bilim anlayışının doğuşunu destekleyecek bir birikime katkı verip o günlerin hâkim “dünya” algısının ve, dolaylı bir biçimde de olsa, kilise dogmalarının sorgulanmasına yol açarken; diğer taraftan, bu keşif faaliyetleri paralelinde şekillenen ve kurumsallaşan sömürgecilik ve köle ticaretinin yolunu açmıştır.

Dünya sosyolojisi üzerinde meydana getirdiği çok büyük ve derin etkileriyle sömürgecilik ve köle ticareti, kendileri üzerinde çok kısa da olsa bu dergi yazısı sınırları içerisinde bir değerlendirmeyi hak etmektedir.

Bu iki olgu, ilk safhalarda sömürgeleştirilen ülkelerin toplumlarını ve köle avcılığında kaynak olarak değerlendirilen yörelerdeki toplumların sosyolojilerini dramatik bir biçimde etkileyip farklılaştırırken; bağımsızlık çalkantılarının da yaşandığı son safhada (Birinci Dünya Savaşı sonrası yıllarda) ve sonrasında, özellikle de sömürge ülkelere yönelen göçlerle bu kez sömürgeci ülke toplumlarının ve kölelerin taşındığı ABD toplumunun sosyolojik yapısını derinden etkilemiş ve farklılaştırmıştır.

Yüzyıllarca sürmüş olan sömür-

gecilik, Batıların kendi vicdanlarında uç veren rahatsızlığı bastırıp rahatlatmak için kullandığı ve “gelişmemiş” doğuluyu kendisine rağmen medenileştirme misyonunu üstlendiği imasını içeren “beyaz adamın yükü”¹ yaklaşımı da Batılı toplumlarda o yıllardan itibaren görülmeye başlanan sosyoloji farklılaşmasının işareti olmuştur.

Çok iyi bilinen örnekleriyle, örneğin İngiliz sömürge güçleri bu medenileştirme faaliyetleri karşısında pasif de olsa bir sivil direniş gördüğünde Hindistan’da (1919 Amritsar Katliamı), Güney Afrika’da (1960 Sharpeville Katliamı) silahsız sivil topluluklara yayılım ateşi açmakta tereddüt etmemişlerdir. Aslında, Mısır’daki 1952 İsmailiye Katliamı da çok farklı bir nitelikte değildir.

Dolayısıyla, sergilenen bu mezalimler onları yapanların temsil ettiği toplumlarda hissedilen bir “yük”e illaki dönüşür. Çünkü insana yaratılıştan bağışlanmış olan vicdan, mezalime seyirci kalındığında, o pasif taraf olmuş olma durumunu rahatsız edici bir “yük”e dönüştürür ve bu yük zaman geçtikçe taşınamaz hâle gelir; ağır ağır da olsa o mezalimin sorumlusu toplumlarda sosyolojiyi zorlamaya başlar.²

¹ ‘Beyaz adamın yükü’ ibaresi, Rudyard Kipling’in aynı ismi taşıyan şiirinden alınmadır ve İngiliz emperyal perspektifinden sömürge ve dominyon ülke halklarına olan Batılı bakışı ifade eder ve Batılının Doğuluyu eğitip geliştirme ve onu kendisine rağmen medenileştirme misyonunu üstlenmiş olduğu imasını içerir.

² Sömürge ülkelerin bağımsızlaşma süreçleri ve dolayısıyla sömürgeciliğin sonuçları üzerine bir yazı için bknz. İnsicam, sayı:23; konuyla ilgili daha ayrıntılı değerlendirme ve yorumlar için bknz. Dekolonizasyon, çev. Yusuf Yazar, BüyüyenAy yayınları.

Avrupa merkezli sömürgeciliğin, dünyanın birçok bölgesinde düşünülebilecek en keskin biçimiyle ve uzun bir süre var olduğu bir vakıadır; bıraktığı derin izler ve hâlâ yaşanan etkileri dolayısıyla da unutulmazdır.

Dolayısıyla, sömürgecilerin sömürgelere medeniyet götürdükleri iddiası, sömürgecilerin ve destekçilerinin pişkinlik derecelerini ortaya koyan bir masaldan ibarettir.

Bu modern Batılı anlayış ve yaklaşımlardaki kibir, pişkinlik ve kendisine bırakıldığını gördüğü mirasın kirliliği ve taşınamazlığı ile kendisi arasına mesafe koymak isteme, vicdanının sesine kulak verme eğilimleri ise vurgulamaya çalıştığımız sosyolojik dönüşümün mayasını oluşturan durumlardır.

* * *

(Bu birinci bölümde kısaca değinmiş olduğumuz, dünya toplumlarının yapılarıyla hayata ve dünyaya bakışları üzerinde önemli ve derin dönüştürücü izler bırakmış tarihsel örneklere, ikinci bölümde (İnsicam Ocak sayısında) devam edeceğiz. Bu bölümün sonunda ise, Gazze direnişinin kendi halkı ve diğer dünya halklarının sosyolojik yapıları üzerindeki etkilerinin yanı sıra, Siyonist faşizmi büyük ölçüde benimsemiş görünen İsrail Yahudi sosyolojisi üzerindeki derin, farklılaştırıcı ve dönüştürücü etkisini de ele almış olacağız.)

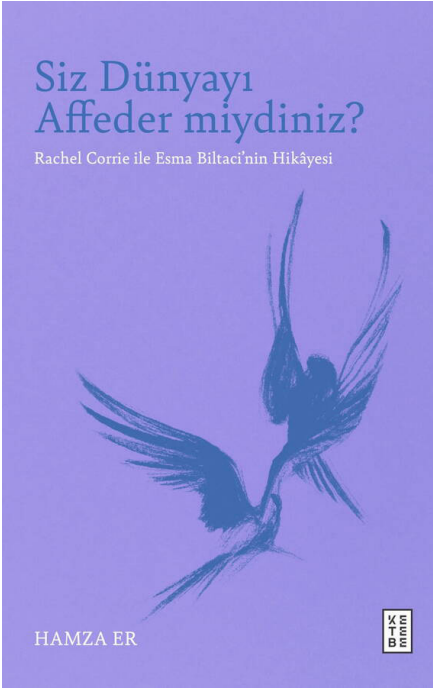
Hamza Er ile Siz Dünyayı Affeder miydiniz? -Rachel Corrie ile Esmâ Biltacı'nın Hikâyesi- Kitabı Üzerine

İNSİCAM

Kıymetli hocam, eserinizin temel fikri ve çıkış noktası nasıl şekillendi? Bu fikri okuyucuyla buluşturma kararı nasıl alındı?

Sınırlı bir ömrü yaşarken, insan kalabilmenin kıymetini bilmemiz gerekiyor; Allah'ın bizleri var ederken üzerimize yüklediği anlama ihanet edilmemeli. Yirmi yılı aşkın bir süredir bu hakikat çerçevesinde yazmaya, söz sarf etmeye gayret ediyorum. Bu süre zarfında gözlemlediğim ve tecrübe ettiğim konular oldu. Çevreye dair gözlemlerim, sayıları hiç de azımsanmayacak kadar fazla insanın yüreklerine, zihinlerine zırhlar ördüklerini bana gösterdi. Bu modern hız ve haz toplumunda o zırhı delemiyor, hayatın anlamından uzak yaşamlara ulaşamıyorduk.

Gazete, dergi sayfalarında anlatılan değerlerin; mikrofonlar arkasında ve kameralar önünde dile getirilenlerin çok çabuk tüketildiğini, iyiliğe dair birbirini tekrarlayan sözlerin bir müddet sonra insan zihninde bir arka plan uğultusuna dönüştüğünü düşündüm. Sanki otoyol kenarında evi olan biri gibi yaşıyordu herkes; araç sesleri her an kulağımızdaydı ama artık hiçbirine kulak kesilmiyorduk. Hakikat, duyduğumuz ama işitmediğimiz bir sese dönüşmüştü.

Ben de bir yöntem denemesi olarak, yakın tarihimize ait, çağdaşımız olan başarıları daha görünür kılmayı arzu ettim. Bilinçli bir şekilde, farklı coğrafyalardan, farklı inanç ve kültürlerden olan iki gencin üzerinden varoluş değerlerimizi seslendirmeye, açıkçası haykırmaya çalıştım.

Sanırım bu narin ama öfkeli, sessiz ama isyankâr hayatları yazarak, insana dair hayal kırıklığımın ve içimde biriken isyanın fark edilmesini de istemiş olabilirim.

Bu kitap tek bir anda değil; yılların biriktirdiği acıların, tanıklığın ve sorumluluğun içimde ağırlaşmasıyla oluştu. Seyahat ettiğim savaş bölgeleri ve mülteci kampalarında gördüğüm yüzlerde hep aynı şeyi fark ettim: İnsan, yaşadığı acıyı kendine saklarsa unutulur; ama paylaştığında bir başkasının vicdanını uyandırabilir.

Tabii ki daha sonra, vefa duygusu

ve bir mirasa sahip çıkma sorumluluğu da Rachel ve Esmâ'nın hikâyesine daha güçlü bir şekilde sarılmamı sağladı. Rachel'in annesi Cindy Hanım'ın ve Esmâ'nın annesi Sena Hanım'ın yüzlerindeki acı, hüznü ama kararlı duruşları bana adeta, "Biz anlattık, sıra sizde. Bu hikâyeler unutulursa zulüm de unutulur." demektiydi. Ben de bu çağırışı hissettim ve elinizdeki eserle cevap vermeye çalıştım.

Rachel Corrie ve Esmâ Biltacı gibi coğrafi ve kültürel bağları birbirinden farklı iki direniş figürünü aynı eserde buluşturmanızın ardındaki temel maksat nedir? Bu karşılaştırmalı kurgu ile okura sunulmak istenen ana tema nedir? Neden Corrie ve Biltacı?

Demin de bahsettiğim gibi, insanlığımızı yitirmeye başladığımızı düşündüğüm bu çağda, yeniden adaleti, merhameti, fedakârlığı, umursamayı ve cesareti görünür kılmamız gerekiyordu.

Bu insani değerlerin üzerinde görüldüğü Rachel Corrie'den bahsetmek, Batı'dan çıkmış bir figür olması sebebiyle sarsıcı bir etki bırakabilirdi. Yürekleri hâlâ nasırlaşmamış birilerini utandırabilir, onlara mahcubiyet yaşatabilirdi. Vicdanın Batı'dan yükselen bu sesine Doğu'dan eşlik edecek bir isim olarak Esmâ Biltacı de çok uygundu. İkisi de genç, ikisi de ilgili, ikisi de zorbalığa karşı yükselen birer çığlık... Tanık oldukları adaletsizlikleri, haksızlıkları derinden sorgulayan, yaşlarından çok daha büyük bedelleri ödemeyi göze almış iki serdengeçti... Çağın kör noktalarını önümüze yansıtan iki güçlü ayna...

Bu insani değerlerin üzerinde görüldüğü Rachel Corrie'den bahsetmek, Batı'dan çıkmış bir figür olması sebebiyle sarsıcı bir etki bırakabilirdi. Yürekleri hâlâ nasırlaşmamış birilerini utandırabilir, onlara mahcubiyet yaşatabilirdi. Vicdanın Batı'dan yükselen bu sesine Doğu'dan eşlik edecek bir isim olarak Esmâ Biltacı de çok uygundu. İkisi de genç, ikisi de ilgili, ikisi de zorbalığa karşı yükselen birer çığlık...

Rachel Corrie, Gazze'nin Refah bölgesinde, bir Filistinlinin evinin yıkılmasına engel olurken, İsrail askeri birimlerine ait bir buldozerin altında can vermişti. Esmâ da Mısır halkının iradesini hiçe saymış, aynı zamanda abluka altındaki Gazze'nin tek nefes alabildiği Refah kapısını İsrail'in çıkarları doğrultusunda açıp kapatan bir diktatörlüğe karşı direnirken, kurşunlara hedef olmuştu. Filistin, Gazze, Refah aslında onların ortak bir kaderiydi...

"Bizim mahalle, karşı mahalle" gibi kampların inşa edildiğini düşünürsek, sadece bir Batılı olarak Rachel'den bahsetmek bir kesimin dikkatini çekmeyecek, konfor alanlarından çıkmalarına sebep olmayacaktı. Aynı riskli durum, sadece Esmâ'dan bahsedildiğinde de geçerliydi.

Oysa adalet insana verilmiş ortak bir emanetti; vicdan tek bir kültürün tekelinde değildi ve coğrafyası da yoktu. Sızladı mı, sesi Batı'dan da duyulurdu, Doğu'dan da... Bu bağlamı kurabilmek ve okuru ezberlerinin dışına çıkarabilmek için Rachel'in ve Esmâ'nın hikâyesini birlikte anlatmanın şart olduğuna inandım.

Rachel'in mektuplarını okuduğumda, genç bir kızın sahip olduğu adalet duygusuyla nasıl bütün bir dünyayı karşısına alabildiğini görmüştüm. Esmâ'nın hayatında ise, onlarca yıllık zorba bir diktatörlüğe artık son verilmesi gerektiğine inanan asil bir ruhu...

Bu iki hikâye benim için artık tek bir gerçeğe dönüşmüştü: *"Bu iki genç kız aynı çağın çocuklarıyken, neden aynı sayfada olmasınlar?"*

Şunu da eklemek isterim: Bu iki figürü aynı metinde buluşturmanın nedeni, okura bir karşılaştırma yaptırmak değil, okurun zihninde bir köprü kurmaktır; Doğu'dan Batı'ya uzanan vicdan ve insanlık köprüsü...

Kitapta, özellikle Rachel Corrie'nin çocukluk ve yaşam evrelerine dair detaylı hikâyelere yer verilmektedir. Bu biyografik unsurları, şahsi anıları ve özel bilgileri derleme sürecinde izlediğiniz yol nasıldı?

Rachel Corrie üzerine çalışmak, zihinsel olduğu kadar duygusal bir yolculuktan benim için... O, kelimenin tam anlamıyla kendini yazmış, adeta kayda almış biriydi. Yazdıkları, onun Filistin'deki direnişinden çok önce başlayan vicdan yürüyüşünün kilometre taşlarıydı.

Küçük yaşlardan itibaren tuttuğu günlükler, çizimler, Gazze'den ailesine yazdığı mektuplar ve ailesinin, arkadaşlarının anlattıkları benim beslendiğim kaynaklar oldu. Ben de bu verilerden yola çıkarak onun hikâyesini yansıtmaya çalıştım; yazdıklarında saklı duran her kelimeye kulak verdim. Yaşamıyla ilgili elimdeki parçalara mücevherat hassasiyetiyle yaklaştım. Birçok bakışa göre günlüğünde okunup geçilecek, dikkat kesilip altı çizilmeyecek bazı satırlar bile aslında bana bir şeyler söylüyordu.

Rachel, sanki bir gün hikâyesinin dünyaya duyurulması gerektiğini sezmiş gibi, her duygusunu kelimeye dökmüştü. Size belki çok iddialı gelebilir ama bir müddet sonra onun duygularını ve hissettiklerini çok iyi anladığımı düşünmeye başladım. Sanırım, sözlerindeki içtenlik sayesinde olacak, yazdığı her satırla aramızda görünmeyen bir köprü oluşmuştu.

Hocam, eserinizin okuyucuya hangi konularda derinlemesine bir farkındalık kazandırmasını hedeflediniz? Bilhassa Gazze meselesi özelinde gençleri harekete geçirecek kazanımlar adına eser neler ihtiva ediniyor?

Bu kitapla benim hedefim, okurun rahatını bozmak; ayrıca insan-

lıgın içindeki pas tutmuş vicdanın kapısını aralamak. Temel amacım, Nurettin Topçu'nun tanımıyla Allah'ın kalbimizdeki sesi olan vicdana insanlığın artık kulak vermesi... Okur, kitabı kapattığında kendisini sorumluluk almaya iten bir rahatsızlık duygusu hissetsin istiyorum.

Bugün gençler çok fazla bilgiye ulaşıyor ama bilgi çoğu zaman bir bilinç üretmiyor. Rachel ile Esmâ'nın hikâyesinin, okuru salt bilgiyle değil, birçok duyguyla da yüzleştirmesini temenni ediyorum:

Bencilik zincirini kıran; mahzunların yanında, onlarla birlikte olmayı sağlayan merhamet, hissedebilmek, başkasının derdiyle dertlenmek, gözyaşı dökülmek; yorgunluğu, üşengeçliği sözlüklerden çıkaran, tükenmek bilmeyen gayret ve fedakârlık; haklı olmanın, doğrularla saf tutmanın iç huzuruyla, korkuları ayaklar altında ezen cesaret; paylaşmak, en değerli olandan vazgeçmeyi göze aldırان adamışlık ve "Zulüm yapan bizdense ben bizden olamam ki" dedirten adalet...

Rachel Corrie, Gazze'nin Refah bölgesinde, bir Filistinlinin evinin yıkılmasına engel olurken, İsrail askeri birimlerine ait bir buldozerin altında can vermişti. Esmâ da Mısır halkının iradesini hiçe saymış, aynı zamanda abluka altındaki Gazze'nin tek nefes alabildiği Refah kapısını İsrail'in çıkarları doğrultusunda açıp kapatan bir diktatörlüğe karşı direnirken, kurşunlara hedef olmuştu. Filistin, Gazze, Refah aslında onların ortak bir kaderiydi...

Rachel ve Esmâ'yı bir kitabın sayfaları arasında buluşturan temel sebeplerden biri de yüreklerinin Filistin'in özgürlüğü için çarpıyor oluşuydu. Genç yaşta onları hayattan koparanların gözünde bu duru cesaret, zaten işlenmiş en büyük suçtu.

Rachel, on binlerce kilometre ötedeki insanları umursuyordu. "Ben olmam gereken yerdeyim." diyerek, yaşamına anlam katan bir tercih yaptığını çoktan göstermişti. Vatandaşı olduğu ABD'nin sorumlusu olduğu bir soykırımın tam ortasında bulunduğunu fark etmiş, "Zulüm bizdense ben bizden değilim." erdemli sözünü haykırmişti. Açıkçası, bunlardan daha büyük mesajlar olabileceğini düşünemiyorum.

Son olarak eserde sunulan iki farklı mücadele ve direniş örneği dikkate alındığında, bu anlatılar üzerinden Müslüman kadınlara atfedilen evrensel ödevler ve sorumluluklar nelerdir?

Kitabımızın kahramanları iki genç kız, biliyorum. Fakat ben, onların temsil ettiği değerler üzerinden bir okuma yapılmasını daha gerekli görüyorum. Çünkü onların yaşamları, Müslüman kadınlara özel bir sorumluluktan önce, insanlığın tümüne evrensel bir sorumluluk hatırlatıyor.

Bu kitabı okuyan herkes —kadın, erkek, genç ya da yetişkin— kendisiyle bir muhasebeye yönelmeli. Yapabildiklerimizi, yapmaya gücümüz yeterken yapmadıklarımızı, görüp de sustuklarımızı yeniden düşünmeliyiz. Zaten bu nedenle üçüncü bölümde, "İlk değıllerdi, son da olmadılar." diyerek Gazze'de vicdanın sesi olan

gazetecileri, doktorları ve yardım gönüllülerini anlattım.

Cevabını aradığımız ödev ve sorumluluklarla ilgili de şu hatırlatmaları yapabiliriz: Daima hakkın ve adaletin şahitlerinden olmalı; karanlığa ve zorbalığa rıza göstermemeliyiz. Boş ve anlamsız uğraşlar için harcayacak bir anımızın bile olmadığı bilinciyle, gerçekçi ama etkili hedefler belirlemeli; ilgi alanlarımız ve kabiliyetlerimiz doğrultusunda kendimizi geliştirmeliyiz. Dünya coğrafyasını okumalı, tanımalı; en az iki yabancı dil öğrenmenin zorunluluğunu fark etmeli ve tüm bu sorumluluklarımızı Allah'ın çizdiği meşru sınırlar içinde yerine getirmeliyiz.

Filistin Topraklarının İşgali: Mısır'dan Çıkış

Elif ATABAŞ

1516 yılında, Yavuz Sultan Selim zamanında Osmanlı yönetimine giren Filistin toprakları, dört yüz yıl Osmanlı idaresinde kaldı. Tıpkı bugün bu satırları yazdığım ve içinde sinagog, cami ve kiliselerin bir arada bulunduğu ve bu nedenle de “Avrupa'nın Kudüs'ü” olarak anılan Saraybosna'da olduğu gibi, Filistin topraklarında da Hristiyan, Yahudi ve Müslüman halk barış içinde yaşamaktaydı. Bu yüzden de o zamanlar Yahudilerle ilgili bir mesele yoktu. Ta ki Avrupa ve Rusya'dan gönderilen Yahudiler kendilerine ait bir toprak arayışına girinceye kadar. Bugün medya kanalları üzerinden dayatılan “Filistin meselesi” söyleminden önce, dünyada yüzyıllar boyunca devam eden bir Yahudi meselesi vardı.

Hikâyenin biraz başına, Hz. Yusuf zamanına gidecek olursak; Hz. Yusuf, Mısır'da günümüzün ifadesiyle maliye bakanı olduktan sonra, on iki kardeşini de yanına almış ve Mısır'a yerleşmiştir. Ancak zamanla, on iki kardeş ve dolayısıyla on iki İsrail kabilesi azınlık konumuna düşmüş ve köleleştirilmiştir. Tam bu devirde, Hz. Musa dünyaya gelir. Yaşanan birçok olaydan sonra, Hz. Musa önderliğinde İsrailoğulları köle oldukları topraklardan, Kızıldeniz'in yarılmasıyla kaçarak Filistin'e doğru yola koyulurlar. Yahudi inancına göre, bugün hâlâ bu çıkış, Fısıh (Pesah) Bayramı olarak kutlanmaktadır. Yolculuk esnasında, Sina Dağı'nda 40 gün inzivaya çekilen Hz. Musa, “On Emir” ile döndüğünde, İsrailoğullarını buzağıya taparken bulur. Devamında ise Allah, onlara tekrar peygamber gönderip, kölelikten kurtardığı ve yaşamaları için o dönemde kendilerine vadettiği Filistin topraklarına savaşarak girmeyi reddet-

tikleri için, kutsal topraklara ayak basmaları yasaklanır. Sırf bu yüzden de Hz. Musa, Filistin topraklarını göremeden vefat eder. Tam bu noktada, İsrailoğullarının o dönemin Müslümanları olduklarını ve vadedilen toprakların o dönemdeki inananlar için geçerli olduğunu unutmamak gerekir.

Seneler sonra, İsrailoğulları, Yahudi inancına göre Kral Davud ve Süleyman dönemlerinde Filistin topraklarına girerler. Kral Süleyman'ın ölümünün ardından krallık; kuzeyde İsrail, güneyde Yahuda olmak üzere ikiye bölünür. Fakat İsrail Krallığı, Asurlular tarafından yıkılır ve içlerinden on kabile sürülür. Güney Krallığı ise Musa şeriatı üzerine yaşamaya devam eder. Devamında, Babillerin idaresine giren Yahuda Krallığı zamanla isyan eder ve Buhtunnasr idaresindeki Babil ordusu tarafından yıkılır. Bu dönemde Süleyman Mabedi yıkılır ve halk Babil'e sürülür. Bu olay, Yahudi tarihinde "ilk sürgün" olarak kayda geçer.

M.Ö. 538 yılında, Perslerin Babilileri yenilgiye uğratmasıyla Pers Kralı, İsrailoğullarının Yahuda'ya dönmelerine ve burada yeniden yaşamalarına izin verir. Bundan sonra mabet tekrar inşa edilir. M.S. 70'te ise bu kez Romalı Komutan Titus bölgeyi ele geçirir. Mabet tekrar yıkılır ve Kudüs savaş alanına döner. Tarihe "ikinci sürgün" olarak geçen bu olaydan sonra, Yahudiler dünyanın dört bir yanına dağılır. Bu nedenle, aslında Avrupa başta olmak üzere, sömürgeci güçlerin gündeminde son yüz yılda — iki dünya savaşının da etkisiyle — "Filistin meselesi" değil, "Yahudi meselesi" yer almıştır.

7 Ekim 2023'ten beri Gazze'deki soykırım da göstermektedir ki, bu Yahudi meselesinde teopolitik planlar ve hedefler çok temel bir yerde durmaktadır. Meseleyi daha iyi anlamak adına, 19. yüzyılda bu konuda dünyada olup bitenlere ayrıntılı şekilde göz atmak gerekir:

1. Hristiyan Siyonistler:

Aslında Yahudi milliyetçiliği anlamına gelen Siyonizm, yukarıda bahsettiğimiz teopolitik düzlemde karşımıza çıkmaktadır. Bu grup, aslında Hristiyan olup, kendi ajandalarına göre tarihin bir döneminde Yahudilerle ortak hareket etmeleri gerektiğine inanmaktadır. Yahudileri "Tanrı katili" olarak gören Hristiyanların ardından, Protestanlığın ortaya çıkmasıyla kutsal metinler farklı dillere tercüme edilir ve bir "Tanrı Krallığı" döneminden bahsedildiği görülür. İsa Mesih'in yeryüzüne gelmesi ve Cennetin Krallığı'nın yaşanabilmesi içinse tüm Yahudilerin Siyon'da toplanması gerekmektedir. Bu nedenle, Yahudilerden önce Protestan Hristiyanların harekete geçtiğini söylemek yanlış olmaz.

1800'lü yıllar boyunca devam eden Rus İmparatorluğu ve İngiltere arasındaki Büyük Oyun'un son bulmasıyla Osmanlı toprakları, bölüşülebilir bir sermayeye dönüşür. Devamında ise, 1916 yılı itibarıyla Lloyd George'un İngiltere'nin başbakanı olması, Ortadoğu'da yeni bir dönemi başlatır. Zira başbakanın eğitimi İncil'e dayanır ve Hristiyan Siyonist hareketinin üyesidir. Püritenlerden olan Lloyd George, Yahudiler öz yurtlarına dönerse Mesih'in yeryüzüne ineceğine inanmakta ve bunu gerçekleştiren kişi olmak

istemektedir.

Tam bu noktada, ortak vatan kavramı ve ikinci sürgün dönemi büyük önem arz eder. Zira bugünkü İsrail Devleti, bu hikâyeden bir vadedilen topraklar miti devşirmektedir. Bu konuda İsraili tarihçi ve siyaset bilimci Prof. Dr. Ilan Pappé'ye kulak verelim. Pappé, Siyonizm ve İsrail devletinin resmî tarih yazımının gözden geçirilmesini savunan "Yeni İsraili Tarihçiler" olarak adlandırılan grubun önde gelen isimlerinden biridir. "İsrail Hakkında On Mit" kitabında meseleyi şöyle izah eder:

"Filistin'in halksız bir ülke olması miti, ünlü ülkesiz halk miti ile ilişkilidir. Gerçekten de Yahudiler, 'anavatan'larına 'dönüş'leri olanaklı her yolla desteklenmesi gereken, Filistin'in özgün sakinleri midirler? Mit, 1882'de gelen Yahudilerin, yaklaşık olarak MS 70'te Romalıların sürgün ettiği Yahudilerin soyundan olduğunda ısrar ediyor. Halbuki oldukça yoğun akademik çalışmalar, Roma Filistin Yahudilerinin ülkede kaldığını ve önce Hristiyanlığa, ardından da İslam'a geçtiğini gösterdi. Siyonizm'in ortaya çıkışından önce Yahudilerin dönüşünü devletle ilişkilendirmek, 16. yüzyıla dek bir Hristiyan ve daha sonra da özgül bir biçimde bir Protestan projesiydi."

Filistin'in boş bir ülke olmadığı, İsrail devlet anlatısının aksine, yine İsraili akademisyenler tarafından ispatlandı. Onların araştırmalarına göre, yüzyıllar boyunca Filistin bir çöl olmaktan ziyade, gelişmekte olan ve büyük ölçüde Müslümanların hâkim olduğu, kırsal ama canlı kent merkezlerine sahip bir Arap toplumuuydu.

Siyonizm'in ortaya çıkışından önce Yahudilerin dönüşünü devletle ilişkilendirmek, 16. yüzyıla dek bir Hristiyan ve daha sonra da özgül bir biçimde bir Protestan projesiydi."

Bunun karşısında ortaya çıkan "Yahudiler ülkesiz bir halktır" tezi de Shlomo Sand'ın *The Invention of the Jewish People* kitabıyla çürütülmektedir. Sand, Hristiyan dünyasının kendi çıkarları gereği, modern tarihin belirli bir zamanında kutsal topraklara geri dönmesi gereken bir ulus olarak Yahudiler fikrini desteklediğini gösterir. Bu geri dönüşle birlikte ölümlerin dirilişi, Mesih'in ikinci gelişi, zamanın sonu ve Cennetin Krallığı gerçekleşecektir (Hristiyan Siyonizm'i).

Görüldüğü üzere, Yahudi meselesinde İngiltere'nin ve Hristiyan Siyonistlerin destekleri sürekli devam etmekteydi. Hikâyenin bu kısmında, Filistin'de bir Yahudi vatani için etkin bir biçimde kampanya düzenleyen önde gelen Britanyalı siyasetçi Lord Shaftesbury'den (1801-1885) bahsetmeden olmaz. Shaftesbury, Yahudilerin geri dönüşünü desteklemenin yeterli olmayacağını ve ilk günden itibaren Britanya tarafından etkin bir biçimde onlara yardım edilmesi gerektiğini savundu. Bunun en önemli adımı olarak ise, Kudüs'te 1838'de ilk Britanya konsolosluğu açıldı. Konsolosluğa verilen talimatlar arasında, Yahudilerin Filistin'e gelmesinin gayriresmi olarak teşvik edilmesi de vardı. Tüm bunlara ilave olarak, Kudüs'te 1841'de Anglikan piskoposluğu ve 1843'te ilk Anglikan kilisesi olan İsa Kilisesi açıldı.

İngiltere Başbakanı Palmerston, 11 Ağustos 1840'ta İstanbul'daki Britanya Büyükelçisine, Yahudilerin Filistin'e geri dönüşüne izin vermenin hem Osmanlı hem de Britanya'nın karşılıklı çıkarlarına hizmet edeceği hususunda, aşağıda okuyacağınız cüretkâr bir mektup gönderdi:

"Günümüzde Avrupa'ya dağılmış Yahudiler arasında, uluslarının Filistin'e geri döneceği zamanın yaklaştığına dair güçlü bir nosyon bulunmaktadır. Sultan için Yahudileri geri dönmeye ve Filistin'e yerleşmeye teşvik etmenin önemi aşikârdır. Çünkü beraberinde getirecekleri zenginlik, Sultan'ın hâkimiyetindeki kaynakları artıracaktır. Yahudi halkı, Sultan'ın onayı, koruması ve davetiyle dönerse, Mehmet Ali ve onun ardıllarının gelecekteki herhangi bir şeytani tasarısını denetim altında tutabileceklerdir. Ekselansınıza, Avrupalı Yahudilerin Filistin'e geri dönüşünü teşvik etmeyi güçlü bir biçimde tavsiye etme talimatı vermek zorundayım."

2. Rusya'da Leo Pinsker'in yazdığı *Auto-Emancipation* kitabı:

Dindar Yahudiler, 1880 yıl boyunca (MS 70-1948) "Gelecek yıl Kudüs'te" diye dua ettiler. Avrupa'da gettolarda yaşıyor, belirli mesleklere giremiyor, üniversite okuyamıyor ve devlet memuru olamıyorlardı. Bu kadar yıl Yahudileri, geri dönme konusunda pasif dua dışında bir şey yapmamaya iten neden ise inançlarıydı. Ortodoks Yahudi inancına göre, Siyon'a kurtarıcı gelmeden dönmek yasaktı. Ta ki bu konuda ezberleri bozan bir kitap yazılana dek.

Batı Avrupa'da, birazdan bahsedeceğimiz milliyetçilik akımı ve devlet kurma düşüncelerinin yanında, Doğu Avrupa'da durum çok daha farklıydı. 1800'lü yıllarda dönemin Rus Çarı'nın öldürülmesinden sorumlu tutulan Yahudiler, baskı ve taciz karşısında zamanın yükselen gücü olan Amerika'ya göç ettiler. Kalanlar

içinse tek çözüm yolu Siyonizm'di. Ama bu, dini söylemin dışında, daha çok siyasi ve milliyetçi bir Siyonizmdi. Bu nedenle, modern siyasi Siyonizm'in antisemitizmin en şiddetli haliyle gözlemlendiği Rusya'dan çıktığını söyleyebiliriz.

İşte tam bu dönemde, pogromların şiddetini en çok artırdığı 1882'de Leo Pinsker tarafından *Auto-Emancipation* adında bir eser kaleme alındı. Bu esere göre Yahudiler, kurtarıcıyı beklemeden kendi kaderlerini kendileri çizmeli ve bağımsız bir Yahudi devleti kurmalıydılar. Pinsker, dinden ziyade millî kimlikle ilgilendiği için Yahudi devletinin mutlaka Filistin'de kurulması gerektiğinde ısrarcı değildi.

Yaşananlardan etkilenen birçok Yahudi, çeşitli Siyonist örgütler kurdu. Pinsker'in bu kitabı, ileride Theodor Herzl ilk Siyonist Kongre'yi Basel'de yapıp tüm Yahudi grupları bir çatı altında toplamaya çalıştığında; Rusya ve dünyanın farklı yerlerindeki Yahudiler üzerinde, kongreye katılma konusunda çok etkili olacaktı.

3. Milliyetçilik Akımı:

Milliyetçilik hareketi tüm dünyayı kasıp kavururken, Avrupa kendini "nur topu gibi" bir Yahudi meselesinin tam ortasında bulur. Yahudilerin yaşadıkları ülkelerde vatandaş olarak kabul edilip edilmeyecekleri, hararetli tartışmalara konu olmaktadır. Ayrıca tartışmanın bir ileri aşamasında, Avrupa'da gelişen ulus-devlet ve vatandaşlık fikirlerine göre her ulusun bir devleti olmalıdır.

Örneğin, o dönem Almanya'da yaşayan yaklaşık altı yüz bin

Yahudi hakkında "Bir Yahudi, Alman vatandaşı olabilir mi?" tartışmaları başlar. Zira, Haskala (Yahudi Aydınlanması) hareketinin de etkisiyle Yahudiler, buldukları bölgelerde gettolardan çıkıp çeşitli haklar elde etmeye başlamıştır. Tabii, bu süreçte amaç, aydınlanmanın ardından gelen asimilasyonla antisemitizmden kurtulmaktır.

Ünlü Yahudi düşünürü Moses Mendelssohn'un "Evde bir Yahudi gibi, sokakta herkes gibi olacaksınız" sözü bu dönemde söylenir. Lakin hiç beklenmedik bir şey olur: Dreyfus Davası tüm büyüğü bozar.

Filistin tarihini anlatmaya başladığımız bu seride, kısmetse bir sonraki sayıda Dreyfus Davası, Theodor Herzl ve Birinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan gelişmelerle devam edeceğiz...

İLGİLİ KAYNAKLAR:

Fromkin, David (2018), Barışa Son Veren Barış, (Çev.: Mehmet Harmancı) Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı? 1914-1922 İstanbul: Vizyon Yayınları.

Cleveland, William L. (2004), Modern Ortadoğu Tarihi, (Çev.: Mehmet Harmancı) İstanbul: Agora Kitaplığı.

Yaşar, Fatma Tunç; Özkan, Sevinç Alkan; Kor, Zahide Tuba (2011), Siyonizm Düşünden İşgal Gerçeğine FİLİSTİN İstanbul: İHH Yardım Yardım Vakfı.

<https://ortadogugunlugu.blogspot.com/>

<https://islamansiklopedisi.org.tr/filistin>

Milliyetçilik hareketi tüm dünyayı kasıp kavururken, Avrupa kendini "nur topu gibi" bir Yahudi meselesinin tam ortasında bulur. Yahudilerin yaşadıkları ülkelerde vatandaş olarak kabul edilip edilmeyecekleri, hararetli tartışmalara konu olmaktadır. Ayrıca tartışmanın bir ileri aşamasında, Avrupa'da gelişen ulus-devlet ve vatandaşlık fikirlerine göre her ulusun bir devleti olmalıdır.

Önce Büyükler Ziyaret Edilir

Zübeyir ŞEKERCİ

Yaklaşık iki saatlik yolculuğun ardından terminale varmıştık. İlk önce Üsküp için otobüs bileti almış, sonrasında ise şehrin merkezine doğru yola koyulmuştuk. Priştine, bir başkent havasından oldukça uzak; adeta bir taşra beldesi izlenimi veriyordu. İbrahim Hoca'nın yönlendirmesiyle eşyaları Maarif Vakfı'na bırakıp Meşhed'i ziyaret edecek, ardından şehrin merkezini gezecektik. Yaklaşık yarım saat yürüdüktan sonra cuma vakti girmiş ve yol üstündeki Dardani Camii'ye (*Xhamia Dardani*) girmiştik. Bir binanın giriş katından oluşan cami, AB ülkelerinden birindeymişiz hissi vermişti. Girişe valizi bırakmakta tereddüt ederken cemaatten bir abi, burada güvende olacağını söyleyip köşeye bırakmamızı istemişti. Nitekim dönüşte, valiz olduğu gibi yerindeydi. "Elinden ve dilinden emin olunan Müslüman" profili bu olsa gerekti. Oldukça yoğun olan abdesthanede abdestimizi almış ve ardından camiye girmiştik. Hutbe, Türkiye'dekilere kıyasla bir hayli uzundu. Üstelik imam efendi kâğıda bakmamıştı. Kur'an'ın dili Arapçanın, hadis ve ayetlerdeki etkisi Arnavutça hutbede bize kendini hissettirmişti.

Namazın ardından yola devam ettik. Maarif Vakfı'nın merkezine geldiğimizde bizi karşılayan kişiler, vakfın personeli Şeyma Hanım ve Bahar Hanım idi. Herhangi bir ihtiyacımızın olup olmadığını sordular. Israrları üzerine, klasik Türk adeti olarak çay rica ettik. O sırada Türkiye'de ilahiyat okumuş olan Şeyma Hanım'a Priştine'ye dair birkaç soru

sordum. Kendisi, vakfın Priştine şubesi açıldığından beri burada çalışıyormuş. Priştine'nin Türk nüfusuna dair sorduğum soruya, son dönemde Türkiye'den gelenlerle beraber bu sayının arttığını belirtti. Gerekçe olarak da hem buranın Müslüman bir ülke olmasını hem de AB'ye girişin görece kolaylığını gösterdi. Daha sonradan gelen vakfın bir diğer yetkilisi Serter Hoca ile tanıştık. Kendisi daha önce uzun süre Mali'de çalışmış. Oradaki sömürge izlerinden bahsederken, Türkiye'nin "yumuşak güç" olarak orada var olmaya çalıştığını ifade etti.

Meşhed'i ziyaret etmek istediğimizi söyleyince, Bahar Hanım "Neden Türkiye'den buraya gelen her Türk, ilk olarak oraya gitmek istiyor?" kabilinden bir soru sordu. Ali bu soruya, "Bir yere gidildiği zaman önce büyükler ziyaret edilir," diye cevap verdi. Ben de ilave olarak, "Ölü yahut diri fark etmez," dedim. Zira bir yerin bugüne bakan yüzü, geçmişteki büyüklerin yapıp ettikleriyle

ilintilidir. Eşyalarımızı bıraktıktan sonra, Bahar Hanım'ın eşi, taksici Haris Abi ile yola koyulduk. Yol boyunca Gazze'den Erdoğan'a, Albin Kurti'den Sırbistan'a birçok konuyu konuştuk. Eğer bir taksiye bindiyseniz, muhakkak konuşulacak bir konu vardır. Merkezden yaklaşık 20 dakika süren bir yolculuğun ardından, nihayet Meşhed'e gelmiştik.

Meşhed-i Hüdâvendigâr, Kosova Savaşı'nda (1389), galibiyet sonrası savaş meydanını dolaşırken, ölülerin arasında saklanan Sırp asker Miloş Obiliç tarafından şehit edilen I. Murat adına, "iç organları"nın gömüldüğü yere verilen isimdir. İlk başta açık bir türbe olduğu rivayet edilen bu eserin bugünkü hâli, bir hayli intizam içermektedir. Osmanlı'nın geri çekilmesinin ardından Sırp ve Yugoslavya hâkimiyetinde âtil kalmış, hatta Semavi Eyice'nin ziyaret ettiği sırada, nispet edersesine dikilen Obiliç Anıtı, merhumun Rumeli'deki adımlarının önemine bir başka açıdan delil-

Meşhed'i ziyaret etmek istediğimizi söyleyince, Bahar Hanım "Neden Türkiye'den buraya gelen her Türk, ilk olarak oraya gitmek istiyor?" kabilinden bir soru sordu. Ali bu soruya, "Bir yere gidildiği zaman önce büyükler ziyaret edilir," diye cevap verdi. Ben de ilave olarak, "Ölü yahut diri fark etmez," dedim. Zira bir yerin bugüne bakan yüzü, geçmişteki büyüklerin yapıp ettikleriyle ilintilidir.

**Meşhed-i
Hüdâvendigâr,
Kosova Savaşı'nda
(1389), galibiyet
sonrası savaş
meydanını
dolaşırken, ölülerin
arasında saklanan
Sırp asker Miloş Obiliç
tarafından şehit
edilen I. Murat adına,
"iç organları"nın
gömüldüğü yere
verilen isimdir.**

dir. Elbette Kosova'nın bağımsızlık süreci ve akabinde Türkiye'nin TİKA aracılığıyla yaptığı düzenlemeler sonucunda türbe bugünkü hâlini almıştır.

Türbeye girmeden önce, geniş bahçeli bir müze bizi karşıladı. Önce merhumu ziyaret edelim dedik. Türbeye girip Kur'an okuyup dua ettikten sonra eseri incelerken, türbedar Saniye Teyze geldi yanımıza. 1854 yılında, Sultan Abdülmecid tarafından, Özbekistan'ın Buhara kentinden türbedarlık hizmeti için getirilen ailenin bugünkü temsilcisi olan Saniye Teyze, her gelene türbe hakkında bilgi veriyor. Öyle ki, defaatle aynı bilgileri vermekten, Buhara ile ilgili muhabbet açmak istediğimde sunumundan fırsat bulamamıştım. 51 yıldır türbedarlık yapan Saniye Teyze'nin soyismi de "Türbedar". Samimi tavırla türbe hakkında bilgi verdikten sonra vedalaşıp evine doğru geçti. Biz de yan taraftaki müzeye geçtik. Müzeyi gezdikten sonra Haris Abi gelmiş, merkeze doğru harekete geçmiştik.

Kosova Savaşı'ndan sonra, Fatih

dönemine kadar şehir idareciliği vasallar üzerinden yürütülmüştür. Sırp vasallar tarafından yönetilen şehir, Gazi İsa Bey döneminde (1439-1444) doğrudan onun himayesinde yönetilse de akabinde tekrar bir başka Sırp yöneticiye bırakılmıştır. Fatih Sultan Mehmed, 1455'te şehri Osmanlı topraklarına katmış ve iki önemli camiyi inşa ettirmiştir: Babası adına yaptırdığı Muradiye (Çarşı) Camii ve kendi ismini taşıyan Fatih Camii. Evliya Çelebi, 1660'taki seyahatinde şehirde geniş bahçeli, tek ve çift katlı 2060 hane, 11 han ve 300 dükkân bulunduğunu zikreder. 19. yüzyıla doğru "sancak" unvanına erişen şehir, Osmanlı'nın geri çekilmesiyle Sırp hâkimiyetine girmiştir. Bağımsızlık Savaşı'na kadar Sırp hegemonyasında sürdürülen kentleşme faaliyetleri neticesinde, şehir hemen hemen bugünkü görünümünü kazanmıştır. Sovyet havasını hissettiğimiz şehrin merkezine tekrar gelmiş ve çarşının orada inmiştik. Vaktimiz kısıtlı olduğu için, sırasıyla meşhur üç camiyi gezmekle iktifa ettik. *(Gerçi şehrin geri kalanı,*

sunduğu sosyoloji dışında bize pek bir albeni sunmamıştı.)

İlk durağımız olan Fatih Camii, bizi sadeliğiyle karşıladı. 1460-1461 yıllarında inşa edilen cami, klasik döneme dair güzel bir örnektir. Geniş bahçeli, üç kubbeli ve dört sütunlu son cemaat yerinden içeriye doğru girdiğinizde, sağ tarafta bir merdiven mahfile çıkmaktadır. Ekrem Hakkı Ayverdi'ye göre orijinalliği korunmuştur. Camide biraz soluklandıktan sonra, ikinci namazını bir diğer Osmanlı eseri olan Yaşar Paşa Camii'nde kılacaktık.

Yaşar Paşa Camii, abartılı tezyinatıyla bizi karşıladı. Nitekim kaynaklarda, Müslümanlar da dâhil olmak üzere dönemin halkı tarafından seilmeyip lükse düşkünlüğüyle bilinen Yaşar Paşa tarafından, 1834-1835 yıllarında yaptırıldığı belirtilmektedir. Son dönemin Avrupalı tarz "üretim"ine iyi bir örnek olan cami, 2015 yılında TİKA tarafından restore edilmiştir. İkinci namazını kıldıktan sonra, Çarşı Camii'ne geçtik.

Çarşı Camii, 16. yüzyılda Fatih Sultan Mehmed tarafından küçük bir mescit olarak inşa edilmiş, daha sonrasında ise 19. yüzyılda II. Abdülhamid tarafından bugünkü hâlini almıştır. Camiyi ziyaret ettiğimde Ali'ye, "İki caminin ortası," olduğunu söylemiştim. Ne Fatih Camii kadar oldukça sade, ne de Yahya Paşa Camii gibi aşırı tezyinat ihtiva ediyor. Bir süre kaldıktan sonra Üsküp'e gitmek üzere terminale doğru hareket etmiştik. Yol üzerinde, şehrin popülasyonu yüksek yerlerinden geçerken insan profiline de tanık olmuştuk. Muhtelif milletlerden, genç nüfusu yoğun bir halk... Kapitalizmin izlerini

yalnızca şehir aralarında değil, bir caddeye verilen isimde dahi görmüştük. Kosova Savaşı'nda "etkin" rol oynayan dönemin ABD Başkanı Bill Clinton'ın adı verilen cadde, hâkimiyetin kimde olduğuna da bir işaret aslında. Bir binaya asılan dev fotoğrafına bakıp, beyaz adamın pişkinliğine söylenmişim. Bosna'da da Kosova'da da önce Sırlara peşkeş çekilmiş; ardından Müslümanların isyanının başarı vadettiğini gördüklerinde "müdahale" edilmiş ve barışın sözcülüğüne bürünmüştü. Türkiye'nin son yıllardaki çabasını göz ardı etmemekle beraber, zihinlerden silinmesi kolay olmayan güçlü bir AB/ABD figürünün varlığı hâlâ aşikârdı.

Terminale varmış, aracı beklemeye koyulmuştuk. Kosova'ya veda ederken Üsküp yolu bizlere görünmüştü bile.

Çarşı Camii, 16. yüzyılda Fatih Sultan Mehmed tarafından küçük bir mescit olarak inşa edilmiş, daha sonrasında ise 19. yüzyılda II. Abdülhamid tarafından bugünkü hâlini almıştır. Camiyi ziyaret ettiğimde Ali'ye, "İki caminin ortası," olduğunu söylemiştim. Ne Fatih Camii kadar oldukça sade, ne de Yahya Paşa Camii gibi aşırı tezyinat ihtiva ediyor.

BİR HAKİKAT TASAVVURU

SOSYOLOJİK VE TEOLOJİK OKUMALAR

MUSTAFA TEKİN

ŞECERE
YAYINLARI

*Yeni Kitabımız
Çıktı*

ŞECERE
YAYINLARI